

LÕPPARUANNE

**MTÜ Kodukant Läänemaa LEADER meetmete mõjude
analüüs perioodil 2014-2020+**

September 2022

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS.....	4
1.1. Taust ja eesmärk.....	4
1.2. Metoodika ülevaade.....	4
2. ARENGUSTRATEEGIA	6
3. ELLUVIIDUD PROJEKTID JA NENDE JAOTUMINE.....	10
3.1. Lõpetatud projektid 2016-2021.....	12
4. MEETMETE TULEMUSLIKKUS JA MÕJU	15
4.1. Meede 1 projektide tulemuslikkus ja mõju.....	17
4.1.1. Meede 1 projektide tulemuslikkus veebiküsitluse tulemuste põhjal.....	17
4.1.2. Muutused Meede 1 ettevõtete majandusnäitajates valdkondade kaupa	19
4.1.3. Meede 1 projektide mõju veebiküsitluse ja intervjuude põhjal.....	27
4.2. Meede 2 projektide tulemuslikkus ja mõju.....	28
4.2.1. Meede 2 projektide tulemuslikkus veebiküsitluse tulemuste põhjal.....	28
4.2.2. Meede 2 projektide mõju	30
4.3. Meede 3 projektide tulemuslikkus ja mõju.....	31
4.3.1. Meede 3 projektide tulemuslikkus veebiküsitluse tulemuste põhjal.....	31
4.3.2. Meede 3 projektide mõju	32
5. TOETUSE SAAJATE RAHULOLU JA OOTUSED	34
6. LEADER-I KUVAND TEISTE SIHTGRUPPIDE SEAS	38
7. ETTEPANEKUD	41
8. LISA 1: INTERVJUUDE KAVAD	42
9. LISA 2: MUUTUSED MEEDE 1 ETTEVÕTETE MAJANDUSNÄITAJATES PERIOODIL 2016-2020	45

1. SISSEJUHATUS

1.1. TAUST JA EESMÄRK

MTÜ Kodukant Läänemaa (edaspidi KKLM) on LEADER piirkondlik tegevusrühm, mis ühendab Lääne maakonna kolme omavalitsust (Haapsalu linn, Lääne-Nigula vald ja Vormsi vald) ja osa Lääneranna valda (endised Lihula ja Hanila valdade alad). MTÜ Kodukant Läänemaal on 01.03.2022 seisuga 74 liiget. Liikmeskonda kuuluvad Läänemaa omavalitsused (4), mittetulundusühingud (31) ja äriühingud (39).

Perioodiks 2014-2020+ seadis KKLM strateegia peamiseks eesmärgideks ettevõtlusaktiivsuse suurendamise ja elukeskkonna parendamise, mis on KKLMi strateegilised tegevusvaldkonnad ehk meetmed. Täiendavaks tegevusvaldkonnaks on siseriikliku ning rahvusvahelise koostöö arendamine, mille rakendajaks on KKLM. Aastatel 2021-2022 rakendatakse lisaks meetet COVID-19 kriisi mõjude leevendamiseks. Kokku on strateegial neli meetet. MTÜ Kodukant Läänemaa strateegia 2014-2020+ dokumendis¹ on sõnastatud kõigi nelja strateegilise suuna eesmärgid ja seatud nende mõõdikud (sh sihttasemed). Strateegiat on lähemalt kirjeldatud käesoleva aruande teises peatükis.

Mõjuanalüüsi eesmärk on hinnata MTÜ Kodukant Läänemaa strateegia aastateks 2014-2020+ elluviimist sh hinnata, kuidas on LEADER meetmete kaudu perioodil 2014-2021 toetatud projektid aidanud kaasa strateegias seatud eesmärkide täitmisele. Kuigi vastavalt uuele strateegiale algas programmi periood 2014. aastal, hakati toetusi jagama alates 2016. aastast, seega hõlmab käesolev hindamine kõiki LEADER projekte, mis on lõpetatud perioodil 2016-2021.

1.2. METOODIKA ÜLEVAADE

Mõjuanalüüs viidi läbi neljas etapis: 1) ettevalmistavad tegevused, 2) kvantitatiivne andmekogumine ankeetküsitluse meetodil 3) kvalitatiivne andmekogumine intervjuude kaudu 4) andmeanalüüs ja lõpparuande koostamine (vt Joonis 1).

Ettevalmistavate tegevuste käigus toimus mõjuanalüüsi läbiviiva meeskonna ja KKLM esindajate vahel avakohtumine, mille käigus ühtlustati osapoolte nägemused hindamise lähteülesandest, kooskõlastati metoodika ning täpsustati ootused töö tulemuste osas.

Esimese etapi raames viidi läbi ka dokumendianalüüs, mille eesmärk oli kujundada ülevaade analüüsi objektiks olevatest meetmetest ja nende raames lõpetatud projektidest ning asjakohastest õigusaktidest ja juhenditest. Muuhulgas töötati dokumendianalüüs raames läbi MTÜ Kodukant Läänemaa strateegia 2014-2020+, LEADER meetet reguleerivad dokumendid ning KKLM poolt kogutud seireandmed. Veel analüüsiti taotlejate tausta (piirkonnad, tegevusvaldkonnad), nende projektides osalemise rolli ning projektide sisu ja tulemeid. Ettevõtluskeskkonna muutuste kirjeldamisel kasutati äriregistrist päritud 2016-2020 majandusaasta aruannete andmeid Meede 1 raames projekte läbi viinud ettevõtjate kohta.

Mõjuanalüüsi mahukaima osana viidi läbi andmekogumine. Esiteks viidi läbi veebiküsitlus, mille sihtgrupiks olid kõiki perioodil 2016-2021 lõpetatud ettevõtlus- ja elukeskkonna meetme projektid (kokku 87). Koostöömeetme projektide (kokku 4) puhul oli sihtgrupiks vähemalt viis projektis osalejat/kasusaajat iga projekti kohta.

Ettevõtlusmeetme osas on küsitluse eesmärk saada ülevaade meetme abil loodud või parendatud turismitoodetest ja -teenustest, samuti kohalikul ressursil baseeruvatest toodetest ja teenustest, loodud töökohtadest ning koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejate arvust.

¹ Kättesaadav aadressil: https://kklm.ee/wp-content/uploads/2021/11/KKLM_Strateegia_2021_puhas.pdf

Elukeskkonnameetme osas on küsitluse eesmärgiks hinnata tegevuse mõju lähtudes strateegia eesmärkidest ning mõõta toetuse suuruse ja mõju vahelist suhet, samuti saada ülevaade parendatud teenustest ning koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejate arvust.

Koostöömeetme puhul on küsitluse eesmärgiks saada hinnang kõigi nelja koostööprojekti kaupa tegevuse mõjule lähtudes strateegia eesmärkidest.

Projekti kolmandas etapis viidi läbi intervjuud 3 sihtgrupi seas: taotlejate ning piirkonna arengut toetavate organisatsioonide esindajate, LEADER toetust mitte taotlenud ettevõtete esindajate ning piirkonna ettevõtete esindajatega, kes on saanud taotlusele negatiivse otsuse.

Toetust saanud taotlejad ja piirkonna arengut toetavate organisatsioonide esindajatega läbi viidud intervjuude eesmärk oli uurida, kuidas õnnestus saavutada projektide eesmärgid ja ellu viia planeeritud tegevused, millised olid tekkinud takistused ning millisena näevad projektipartnerid konkreetsete projektide laiemat mõju piirkonna arengule. Muuhulgas küsiti tagasisidet ka taotlemise protsessi ja aruandluse kohta. Intervjuud viidi läbi fookusgrupi meetodil, kokku teostati 2 fookusgrupi intervjuud.

LEADER toetust taotlenud, kuid mitte saanud ettevõtete esindajatelt uuriti, kuidas on neil õnnestunud projekt LEADER toetuseta ellu viia, samuti saada tagasisidet toetuse taotlemise protsessi kohta ning kaardistada meetmega seotud tulevikuväljavaated ja -ootused. Kokku viidi sihtgrupi esindajatega läbi 8 lühiintervjuud.

Intervjuude eesmärk piirkonna ettevõtete esindajatega, kes ei ole LEADER toetust taotlenud, oli analüüsida selle põhjuseid ning kaardistada nende ootused ja vajadused tulevikus. Kokku viidi sihtgrupi esindajatega läbi 8 lühiintervjuud.

Kõik intervjuud viidi läbi pool-struktureeritud kava (vt Lisa 2) alusel. Kavad koostati lähtuvalt osalejate taustast ja rollist ning kokkupuutest hinnatava meetmega. Samas jälgiti, et kavad põhineksid uurimisküsimustel ning oleksid omavahel võrreldavad, et tagada hilisem terviklik analüüs.

Fookusgrupiintervjuud viidi läbi videokohtumise teel ning nende kestvuseks oli kuni 1,5 tundi. Intervjuude ajal tehti detailsed kokkuvõtted, mis tulemuste analüüsimiseks kodeeriti lähtudes uuringu eesmärkidest. Sarnased teemad grupeeriti üheks teemavaldkonnaks, mis oli sisendiks tulemuste kujundamisele ja aruande koostamisele. Aruandes on toodud analüüsi tulemuste illustreerimiseks asjakohased väljavõtted piirkonna esindajate ning projekti läbiviijate intervjuude kokkuvõtetest.

JOONIS 1: MÕJU ANALÜÜSI TEGEVUSPLAAN

2. ARENGUSTRATEEGIA

Järgnevalt on kirjeldatud ühingu KKLM arengustrateegia aastateks 2014 -2020+ eesmärgid ja sihttasemeid, algseid ootuseid tulemustele ning vahepeal tehtud muudatusi ja nende põhjuseid.²

Ühingu tegevuse põhieesmärgiks on Läänemaa maaelu ja külade säilimisele, taaselustamisele ja harmoonilisele arengule kaasaaitamine, sealhulgas maamajanduse ja rahvakultuuri ning loodushoiu toetamine ja erinevate külaliikumiste ühendamine.³

KKLM tegevuspiirkonda kuuluvad kõik kolm Läänemaa valda (11 valda kuni aastani 2013 ja 9 valda kuni aastani 2017 kui ühinemise tulemusena jäi Lääne maakonna koosseisu alles 3 valda - Haapsalu linn, Lääne-Nigula ja Vormsi vald) ja 1 Pärnumaa valla haldusreformieelne Lääne maakonda kuulunud piirkond.

Tegevuspiirkonna tugevusteks on kaunis puutumatu loodus ja kultuuripärand, nõrkusteks aga rahvastikuga seotud tegurid nagu hajaasustus, väljarändest tingitud vähenev rahvaarv ja vananev rahvastik. Tegevuspiirkonna pindala on 2372 km² ning rahvastiku tiheduselt on KKLM-i piirkond üks hõredamalt asustatud piirkondasid Eestis.

STRATEEGILISTE EESMÄRKIDE ELLUVIIMISEKS RAKENDATAVAD MEETMED

Piirkonna arenguvajadustest ja potentsiaalset lähtuvalt püstitatud visioon aastaks 2014-2020+ näeb ette, et aastaks 2020 on Läänemaa omanäoline, jätkusuutlik ja koostegev piirkond. Visiooni poole liikumiseks on sõnastatud kaks strateegilist tegevusvaldkonda ehk meetet:

- piirkonna ettevõtluse aktiivsuse suurendamine
- elukeskkonna parendamine

Täiendavaks tegevusvaldkonnaks on siseriikliku ning rahvusvahelise koostöö arendamine, mille rakendajaks on KKLM. Aastatel 2021-2022 rakendatakse lisaks meetet COVID-19 kriisi mõjude leevendamiseks.

Meetmete eesmärgid on kaetud tulemusmõõdikute ehk sihttasemetega, et tagada efektiivne seire. Ülevaade meetmetest, eesmärkidest, sihtrühmadest ning sihttasemetest on toodud Tabelis 1.

Lisaks püüeldakse läbivalt kõikide projektidega ka horisontaalsete eesmärkide täitmise poole, milleks on koostöövõrgustike ja kohaliku inimkapitali arendamine ning uudsete lahenduste rakendamine.

Visiooni tasandil on mõõdikuks rahvaarvu muutus, eesmärgiks on elanike väljavoolu pidurdamine eelneva perioodiga võrreldes (perioodil 2005–2014 vähenes KKLM-i piirkonna rahvaarv keskmiselt 1% aastas).

Ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks seati eesmärgiks piirkonna eripäral ja kultuuripärandil põhineva ettevõtluse toetamine ning ettevõtluse arenguks vajalike tingimuste parandamine. Eesmärgi saavutamist mõõdetakse järgmistele indikaatorite kaudu: toetatud ettevõtete sotsiaalmaksuga maksustatud summa, säilitatud ja loodud kõrgema lisandväärtusega töökohad, uued parendatud kohalikul ressursil põhinevad tooted ja teenused, koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejate arv, ühis- ja suurprojektide arv ning korrastatud/rajatud taristuobjektide arv.

Piirkonna eripära hoidmiseks, edasiarendamiseks ning senisest tulemuslikumaks rakendamiseks, samuti kohaliku taristu kvaliteedi ja teenuste kättesaadavuse tõstmiseks seati teiseks strateegiliseks eesmärgiks elukeskkonna parendamine. Eesmärgi saavutamiseks oli oluline kasvatada uute toodete ja teenuste arvu, piirkonna eripära tutvustavate ja/või kultuuripärandi objektide arvu, suurendada tagasi-ja sisse- ja väljarände soodustamisele suunatud projektide ning ühis- ja suurprojektide arvu ning koolitustel, õppereisidel ja seminaridel osalejate arvu.

² Allikana on kasutatud KKLM arengustrateegiadokumenti aastateks 2014-2020+

³ <https://kklm.ee>

Kolmandaks strateegiliseks suunaks oli siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö arendamine, mis aitaks erinevate KKLMi piirkonna huvigruppide ja sektorite esindajatel hankida kogemusi ning saada uusi mõtteid, mida rakendada kohaliku piirkonna arendamiseks. Eesmärgi saavutamise mõõdikutena seati sihttasemed koostööprojektide, koostööprojektides osalenud partnerite ja tegevustes osalenute arvule.

Neljanda suuna eesmärgiks on toetada tulevasteks kriisideks valmisolekuks vajalikke investeeringuid ja tegevusi, töökohtade säilitamist ja loomist, töötajate teadmiste tõstmist ekspertide kaasabil, eriti turunduse, jätkusuutliku ettevõtluse, tootearenduse ja digitaliseerimise valdkonnas, nutikaid lahendusi piirkonna majanduselu arendamiseks COVID-19 ja teiste võimalike kriiside tingimustes.

KKLM-i strateegia 2014–2020+ koostamine toimus strateegia juhtrühma eestvedamisel perioodil jaanuar 2014 – oktoober 2015. Strateegia rakendamisel ilmnunud kitsaskohtadest ja haldusreformi tulemusena toimunud muutustest tingituna viidi perioodil september 2017 – jaanuar 2018 strateegiasse sisse muudatused, muuhulgas uuendati strateegia visiooni ja strateegilisi eesmärke, strateegia elluviimise tegevuskava ja hindamiskriteeriumeid.

Viimane strateegia uuendamine toimus perioodil mai – september 2021. Muudatuste tegemise vajadus tulenes Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi MAK) pikendamisest 2 aasta võrra, mistõttu pikenes ka LEADER meetme rakendamine aastateks 2021 ja 2022. Seetõttu oli vajalik uuendada ka arengustrateegiaid, mille kaudu LEADER meedet rakendatakse.

Alljärgnev analüüs keskendub strateegia kolme tegevusvaldkonna ehk meetme raames aastatel 2016-2021 lõpetatud projektide mõju hindamisele.

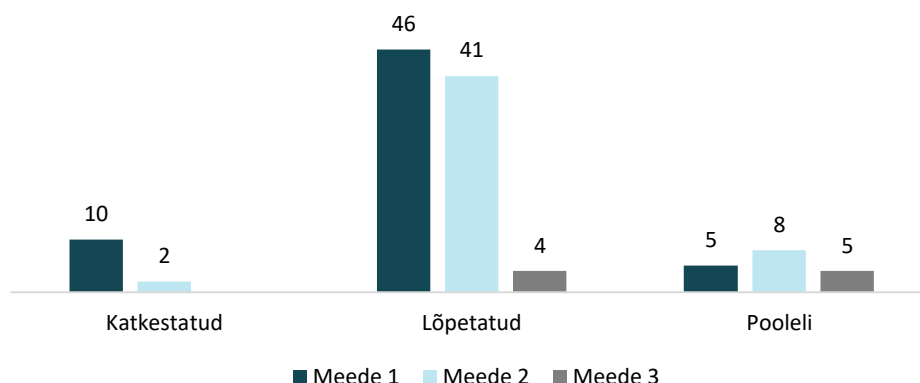
TABEL 1: . ÜLEVAADE ARENGUSTRATEEGIA 2014 – 2020+ MEETMETEST

MEEDE	MEETME EESMÄRK	SIHTGRUPP	SIHTTASE (EESMÄRK SAAVUTADA PERIOODI 2014-2022 LÕPUKS)
Meede 1: Ettevõtluse aktiivsuse suurendamine	Piirkonna ettevõtlus, sh piirkonna eripäral ja kultuuripärandil põhinev ettevõtlus, on arenenud ning paranenud on ettevõtluse arenguks vajalikud tingimused, mille tulemusena on: 1. Säilitatud ja loodud on uusi ja kõrgema lisandväärtusega töökohti 2. Piirkonnas on suurenenud kohalikul ressursil põhinevate toodete ja teenuste arv 3. Lahendatud on kitsaskohad, mis takistavad mikroettevõtete arengut.	Mikroettevõtted (kuni 10 töötajaga ettevõtted, kelle aastakäive või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 miljonit eurot (OÜd, FIEd, ASid, tulundusühistud) ja väikeettevõtted (kuni 50 töötajaga ettevõtted, kelle aastakäive või aastabilansi kogumaht ei ületa 10 miljonit eurot (OÜd, FIEd, ASid, tulundusühistud).	• Toetatud ettevõtete sotsiaalmaksuga maksustatud summa kasv: sotsiaalmaksuga maksustatud tasu on 2 aastat peale projekti suurenenud • Uute/parendatud turismitoodete/teenuste arv: 29 • Loodud töökohtade arv: 98 • Koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejate arv: 7 • Ühis- ja suurprojektide arv: kokku 1 • Korrastatud/rajatud taristuobjektide arv: 4 • Uute/parendatud kohalikul ressursil baseeruvate teenuste/toodete arv: 53
Meede 2: Elukeskkonna parendamine	Piirkonna eripära ja kultuuripärand on hoitud ja arendatud ning piirkonna arenguks vajalike teenustekättesaadavus on suurenenud.	MTÜd (sh KKLM), SA, kohalikud omavalitsused, seltsingud	• Korrastatud/ parendatud objektide arv sh piirkonna eripära tutvustavate ja/või kultuuripärandi objektide arv: 37 • Uute/ parendatud teenuste arv: 63 • Jätkusuutlike mainekujundus-/turundusprojektide arv: 13 • Koolitustel, seminaridel, õppereisidel, osalejate arv: 250 • Ühis- ja suurprojektide arv: kokku 12 • Tagasi-ja sisserände soodustamisele suunatud projektide arv: 1
Meede 3: Siseriikliku ja rahvusvahelise koostöö arendamine	Siseriiklik ning rahvusvaheline koostöö on süsteemne ja tulemuslik.	KTG MTÜ Kodukant Läänemaa	• Koostööprojektide arv: 8 • Koostööprojektides osalenute partnerite arv: 36 • Tegevustes osalenute arv: 465
Meede 4: COVID-19 kriisi mõjude leevendamine	COVID-19 kriisimõjude leevendamine ja ettevõtluse ümberkorraldamine kriisiga toimetulekuks.	Mikroettevõtted, väikeettevõtted, MTÜ, SA, KOV	• Toetatud ettevõtete sotsiaalmaksuga maksustatud summa kasv: sotsiaalmaksuga maksustatud tasu on 2 aastat peale projekti suurenenud. • Uute/parendatud kohalikul ressursil baseeruvate teenuste/toodete arv: 5 • Säilitatud või loodud töökohtade arv: 10 • Koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejate arv: 2 • Ühis - ja suurprojektide arv – kokku 1 • Korrastatud/rajatud taristuobjektide arv: 1

3. ELLUVIIDUD PROJEKTID JA NENDE JAOTUMINE

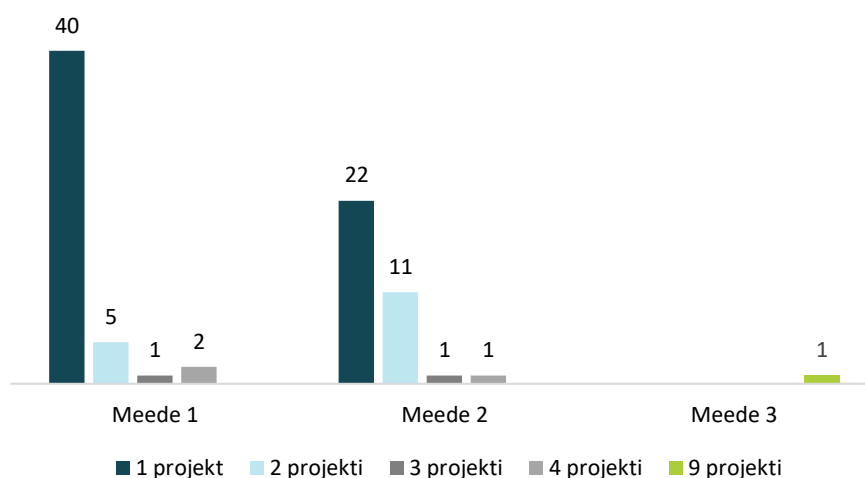
Perioodil 2016–2021 sai rahastamisotsuse 121 projektitaotlust. Rahastamisotsuse saanud projektidest 12 projekti katkestati, neist 10 ettevõtlusmeetmest (Meede 1) ja 2 projekti elukeskkonna meetmest (Meede 2) (Joonis 2). 2021. aasta lõpu seisuga oli lõpetatud 91 ja pooleli 18 projekti.

JOONIS 2: RAHASTAMISOTSUSE SAANUD PROJEKTIDE (N=121) ELLUVIIMINE 2016-2021

121 projektitaotlust esitati 83 taotleja poolt, kellest 21 taotlejat viisid läbi rohkem kui ühe projekti. Kõige enam ehk 11 projekti viis läbi MTÜ Kodukant Läänemaa, millest 9 olid koostöö meetme (Meede 3) ning 2 projekti elukeskkonna meetme (Meede 2) kaudu. Kõige rohkem korduvtaotlejaid oli elukeskkonna meetme (Meede 2) raames, kus 14 taotlejat viisid läbi kokku 29 projekti. Ettevõtlusmeetme (Meede 1) raames oli korduvtaotlejaid 8, kes viisid läbi 16 projekti (Joonis 3). Enamik korduvtaotlejate projektidest olid spordi- ja muude vaba aja tegevuste ja maaturismi valdkonnas.

JOONIS 3: KORDUVTAOTLEJATE ARV RAHASTAMISOTSUSE SAANUD TAOTLUSTEST (N=121) PERIOODIL 2016-2021 MEETMETE LÕIKES

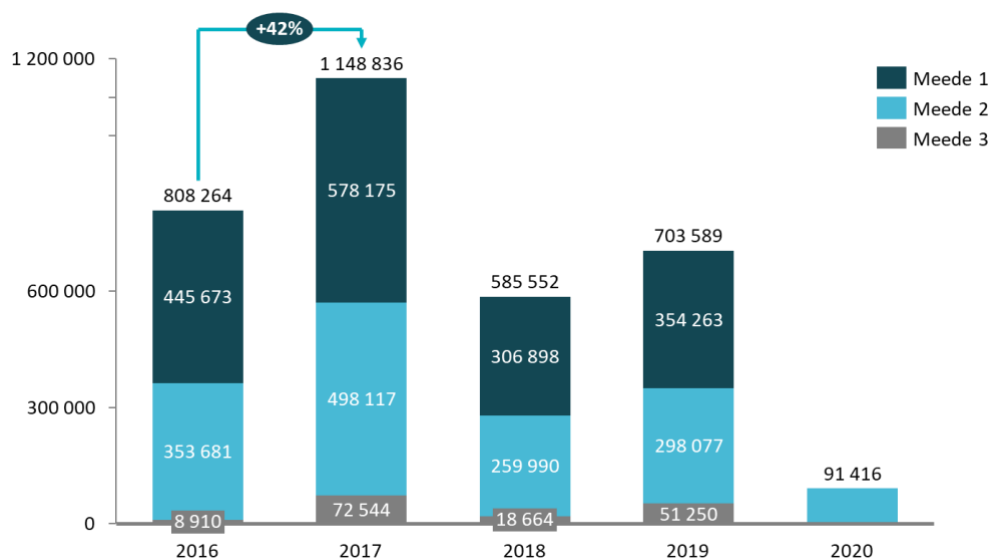
Kokku määrati 2016–2021. aastal esitatud taotluste alusel toetuseid 3 337 567 euro eest, millest on 2021. aasta lõpu seisuga lõpetatud projektidele välja makstud 76% ehk 2 524 242 eurot. Odavnemisi oli määratud toetuste kogusummast 2% ning katkestamisi 9% ulatuses. Pooleliolevatele projektidele on välja makstud 185 724 eurot.

TABEL 2: PERIOODIL 2016-2021 RAHASTAMISOTSUSE SAANUD PROJEKTIDELE MÄÄRATUD TOETUSTE KOGUSUMMA JAOTUS

TOETUSED	SUMMA (€)	%
Määratud summa KOKKU	3 337 657	100%
Lõpetatud projektidele välja makstud	2 524 242	76%
Katkestamised	310 167	9%
Odavnemised	69 543	2%
Pooleli 31.12.2022 seisuga	433 705*	13%

*millest on välja makstud 185 724€

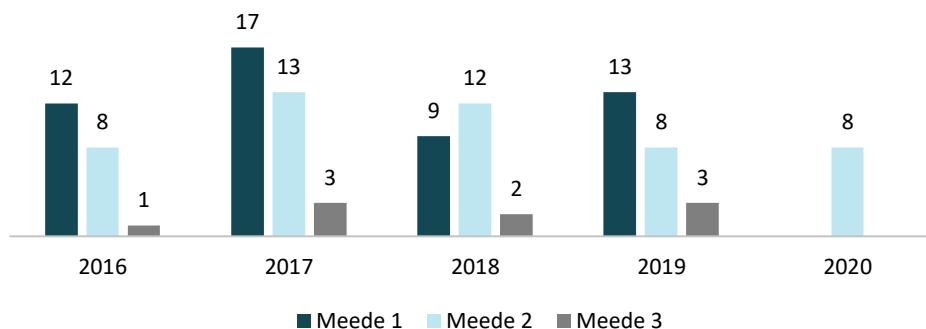
JOONIS 4: PERIOODIL 2016-2021 RAHASTAMISOTSUSE SAANUD PROJEKTIDELE MÄÄRATUD TOETUSTE SUMMAD (KOKKU 3 337 657 €) ENNE KATKESTAMISI JA ODAVNEMISI MEETMETE KAUPA (SH POOLELIOLEVAD PROJEKTID)

3.1. LÕPETATUD PROJEKTID 2016-2021

Kokku teostati 109 projekti, millest 2021. a lõpu seisuga oli lõpetatud 91 ning pooleli 18 projekti (Joonis 5)

JOONIS 5: RAHASTAMISOTSUSE SAANUD PROJEKTIDE ARV (VA KATKESTATUD) MEETMETE LÕIKES PERIOODIL 2016-2021 (N=109)

Rahastusotsuse saanud ja perioodil 2016-2021 lõpetatud projektide toetuste summa oli kokku 2 593 785 eurot. Kokku oli odavnemisi summas 69 543 eurot ning **välja maksti toetuseid 2 524 242 euro eest.**

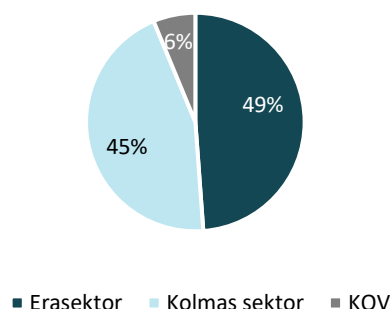
Viidi läbi 1 suurprojekt Meede 2 alusel.⁴

TABEL 3: TOETUSTE SUMMAD PERIOODIL 2016-2021 LÕPETATUD PROJEKTIDELE

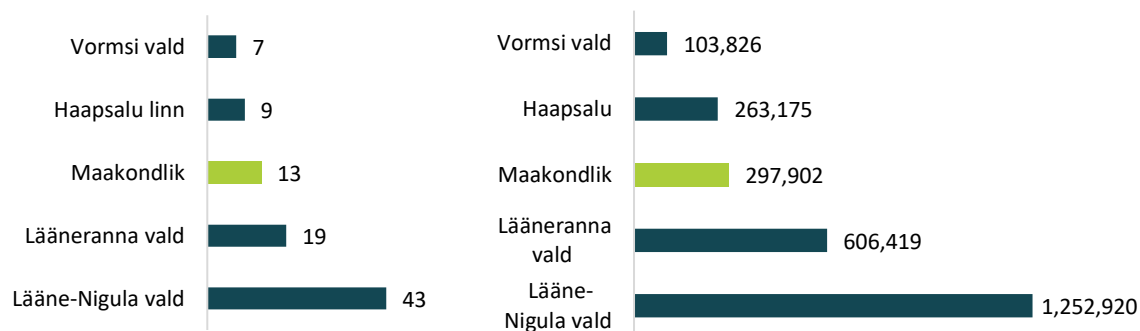
TOETUSED	SUMMA (€)	%
Määratud summa KOKKU	2 593 785	100%
Välja makstud summa	2 524 242	97%
Odavnemised	69 543	3%

49% toetuste summast maksti välja erasektori (OÜ, AS, FIE) projektidele, 45% kolmanda sektori (MTÜ, SA, seltsingud) projektidele ning KOV projektide maksumuse osakaal välja makstud toetustest oli 6% (Joonis 6).

⁴ MTÜ Kodukant Läänemaa strateegia aastateks 2014-2020+ kohaselt on suurprojektid projektid, millel on märkimisväärne mõju piirkonnale (nt palju uusi töökohti) ning mille toetuse summa on suurem kui tavaliste projektide puhul, jäädes 64 000-128 000 eurot. Suurprojektide eesmärgid peavad vastama KKLM-i strateegia eesmärkidega. Suurprojekti elluviimiseks ei pea tingimata partnereid kaasama.

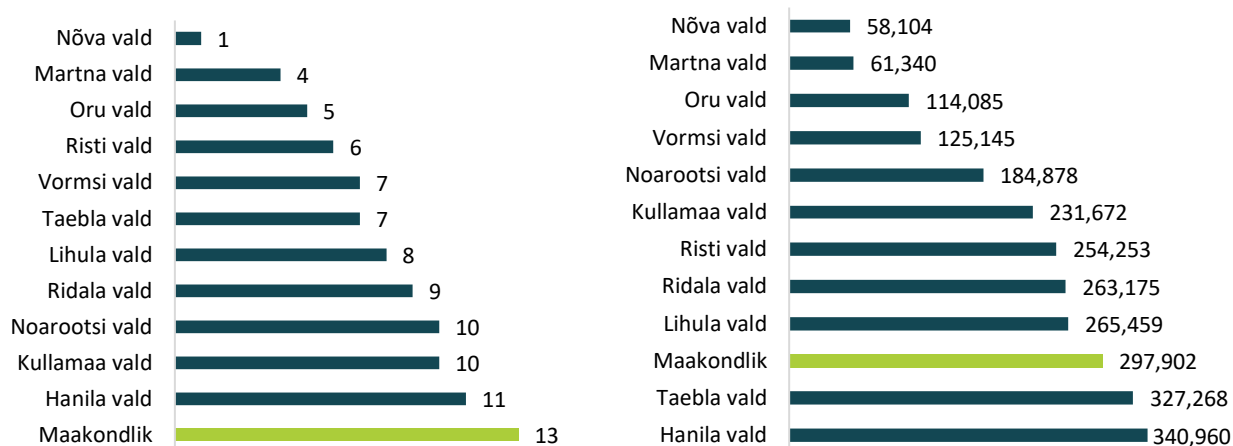
JOONIS 6: PROJEKTIDE EELARVETE JAOTUMINE SEKTORITE VAHEL (VÄLJA MAKSTUD TOETUSTE ALUSEL)

Enim ehk 43 toetuse saajat oli Lääne-Nigula vallast. Ülejäänud valdadest oli projekte vastavalt 19 taotlejat Lääneranna vallast, 9 Haapsalust ning 7 Vormsi vallast. Kogu maakonda hõlmavaid projekte oli kokku 13. Projektidele jagatud toetuste summa jaotumine kohalike omavalitsuste vahel on võrdelises seoses nende projektide arvuga – kõige suuremad toetused said kohalikud omavalitsused, kus oli kõige enam projekte. (Joonis 7).

JOONIS 7: 2016-2021 LÕPETATUD PROJEKTIDE ARV JA VÄLJA MAKSTUD TOETUSTE SUMMAD (KOKKU 2 524 242 €) KOV LÕIKES (PEALE 2017.A HALDUSREFORMI)

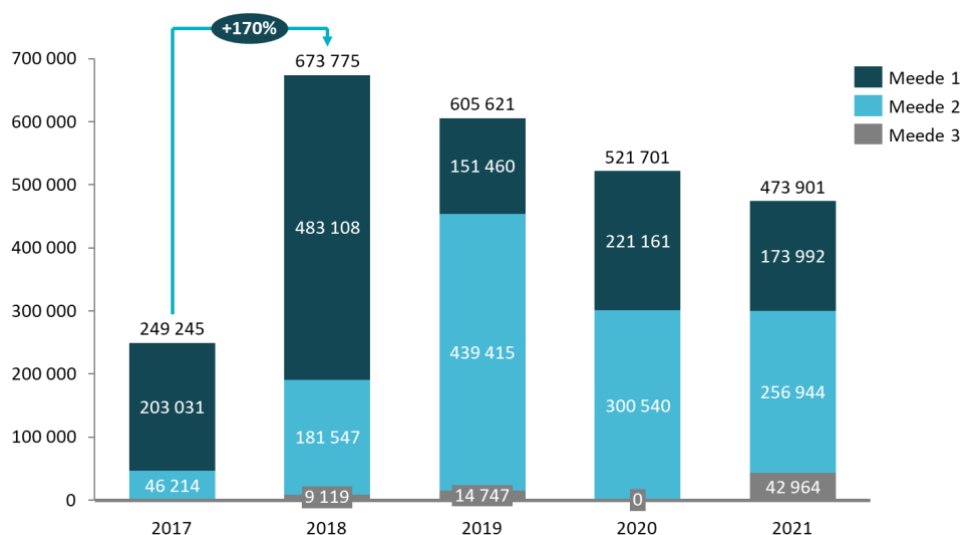
Projektide jaotus enne 2017.a haldusreformi kehtinud haldusjaotuse alusel on toodud Joonisel 8. Kõige enam viidi läbi maakondlikke projekte, millele järgnesid projektide arvu poolest Hanila, Kullamaa ja Noarootsi vald. Kõige suuremad toetused jagati kokku aga Hanila, Taebila ja maakondlikele projektidele.

JOONIS 8: 2016- 2021 LÕPETATUD PROJEKTIDE ARV JA VÄLJA MAKSTUD TOETUSTE SUMMAD (KOKKU 2 524 242 €) KOV LÕIKES (ENNE 2017. HALDUSREFORMI)

Joonisel 9 on toodud MTÜ Kodukant Läänemaa LEADER meetme kaudu välja makstud toetuste suurused toetuste väljamakse aastate lõikes. Välja makstud toetuste summa oli kõige suurem 2018. aastal, tehes võrreldes 2017. aastaga aastaga hüppelise tõusu ja liikus 170% võrra üles. Peale seda on välja makstud toetuste koguväärtus olnud stabiilses languses. Kogu perioodi jooksul välja makstud toetustest 2,7% oli suunatud Meede 3 projektidele ning ülejäänud summa jaotus peaaegu võrdselt Meede 1 (48,8%) ja Meede 2 (48,5%) projektide vahel.

JOONIS 9: PERIOODIL 2016-2021 VÄLJA MAKSTUD TOETUSED (KOKKU 2 524 242 €) MEETMETE LÕIKES JA VÄLJAMAKSE AASTATE KAUPA

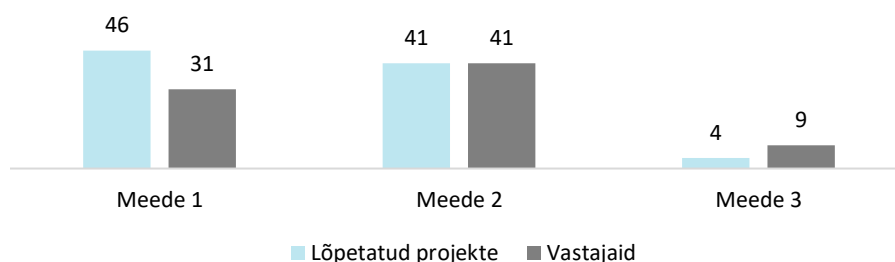
4. MEETMETE TULEMUSLIKKUS JA MÕJU

Käesolevas peatükis on antud hinnang meetmete tulemuslikkusele ja mõjule. Hinnangu aluseks on andmed, mis koguti toetuste saajatelt veebiküsitluse ning fookusgruupiintervjuude kaudu, samuti KKLM poolt kogutud seireandmed ja projektitaotluste info. Muutuste analüüsimiseks Meede 1 raames toetust saanud ettevõtete majandusaasta aruannete peamistes näitajates kasutati Äriregistrist päritud andmeid.

Veebiküsitluse kaudu koguti toetuse saajatelt infot projektide tulemuslikkuse kohta ehk selle kohta, milliseid mõõdetavaid tulemusi projektide kaudu saavutati. Saadud andmeid võrreldakse strateegia eesmärkidele seatud mõõdikute ehk sihttasemetega.

Veebiküsitluse raames kogunes kokku 81 vastust. Kui Meede 2 puhul vastasid veebiküsitlusele kõikide projektide läbiviijad, siis Meede 1 puhul oli vastamisprotsent 67% kõikidest lõpetatud projektidest. Meede 3 puhul küsiti tagasisidet koostööprojektide partneritelt, mille tulemusena kogunes 9 vastust 4 projekti kohta (Joonis 10).

JOONIS 10: VEEBIKÜSITLUSELE VASTAJATE ARV VÕRRELDES 2021.A LÕPU SEISUGA LÕPETATUD PROJEKTIDE ARVUGA

Fookusgruupiintervjuude raames paluti projektide läbiviijatel täpsustavalt kirjeldada, millised olid nende projektide eesmärgid, kuidas neil õnnestus planeeritud tegevused ellu viia ning millised olid tekkinud takistused, samuti kas rahastatud projektide tulemused saavutati ning millisena näevad projektipartnerid konkreetse projekti ja LEADER-i laiemat mõju piirkonna arengule. Kokku viidi läbi 2 fookusgruupiintervjuud, kus osales 10 inimest, kes esindasid nii Meede 1 kui Meede 2 projekte.

Alljärgnevalt on välja toodud kokkuvõtte kõikide meetmete raames teostatud projektide eesmärkidest ja peamistest takistustest projektide elluviimisel. Tulemuslikkust ja mõju on analüüsitud eraldi alampeatükkides meetmete kaupa.

PROJEKTIDE EESMÄRGID

Projektide eesmärkide seadmisel lähtusid taotlejad eelkõige varasemalt välja selgitatud vajadustest ning uurisid, millise toetuse kaasabil oleks planeeritavaid tegevusi võimalik teostada.

„Kui ikkagi on mõte, siis on järgmine mõte on, et kust saaks raha, ja kui on mingi meede olemas, siis alati on abilis, et kui ise ei saa täpselt aru, mis seal on, siis vähemalt Läänemaa poole pealt alati aidatakse.“ (projekti läbiviija)

Projektide eesmärgid on lähtunud konkreetsetest kitsaskohtadest, nt hoonete kehv olukord, amortiseerunud või kaasaegsetele nõuetele mittevastavad seadmed ning võimalusest tõsta teenuse kvaliteeti, tootmise efektiivsust ja parandada konkurentsivõimet. Tootmise efektiivsuse tõstmiseks osteti näiteks pargistamise liin ning ehitati kasvuhoone koos küttesüsteemi, kõnniteekivide ja muu vajalikuga. Teenuse kvaliteedi parandamiseks soetati näiteks meditsiinilised lisaseadmed, mis vastavad Euroopa Liidu direktiividele ning osteti köögile seadmed ja inventar, tänu millele on turismiettevõtte oma klientidele võimalik kokku osta, säilitada ja serveerida kohalikke marju ja seeni. Konkurentsivõime parandamiseks veeti turismiasutusse kiire internetiühenduse loomiseks valguskaabel.

Reeglina ei sünni ideed üleöö ning teinekord on projektid teostatud väga pikaajase planeerimise tulemusena, et tagada võimalikult kestlik lahendus:

„MTÜ paarikümne aastase tegevuse jooksul see vajadus järjest kasvas ja lõpuks me suutsime selle ära realiseerida sellisel kujul, et ta on jätkusuutlik. Kogu investeering on ikkagi 30-40 aastaks.“ (projekti läbiviija)

Eesmärkide puhul mõtiskleti, et meetmetes võiks projektide jätkusuutlikkuse kriteerium olla edaspidi olulisemal kohal. Praegu on tingimuseks 5 aastat, mille jooksul on toetuse saajal kohustus investeeringuobjekti säilitada ja sihipäraselt kasutada, aga osade intervjuueeritavate hinnangul on see periood liiga lühike. Investeeringud peaksid kauem vastu pidama ja andma tagasi nii kohalikele elanikele kui turistidele.

„Arvestades eesmärki edendada kohalikku elu, siis võiks see aeg olla hoopis 10 aastat, et mitte osta selliseid asju, mis ei kesta 5 aastatki ära ja kolme aastaga juba laiali vajuvad... Kõiki asju ei saa samadel alustel võrrelda, seega peaks olema astmeline lähenemine vastavalt investeeringu summale. Kui nad on kallimad, siis peaksid kauem vastu pidama ja kui odavamad, siis eks nende eluiga on lühem ja amortiseeruvad kiiremini ära.“ (projekti läbiviija)

Enamik vastajaid nentisid, et ilma toetuseta ei oleks nad olnud võimelised projekti iseseisvalt teostama või oleksid seda teostanud väiksemas mahus ja pikema perioodi jooksul, seega on toetustest olnud suur abi.

„Valguskaabli vedamine puhkekülla maksis juba 5a tagasi 25 000 eurot ja ilma selle toetuseta me seda teinud ei oleks.“ (projekti läbiviija)

Mõnel ettevõtjal on olnud kogemusi ka muude toetuste (nt EAS) taotlemisega, millega võrreldes toodi mitmeti esile LEADER-i kohaliku grupi toetavat suhtumist, et reaalselt edendada kohalikku elu ja asjatundlikku nõustamist, et aidata kaasa edukate projektitaotluste koostamisele.

„Erinevus EAS-i ja LEADER-i vahel on mäekõrgune. Esiteks, Leaderis ikkagi aidatakse sind. Kui vaadata asja äriselt, siis mulle on alati tundunud, et Leaderi projektijuht on meiega justkui samas paadis. Umbes nii, et lähed pangast laenu saama, siis laenuhaldur teeb kõik selleks, et sa laenu saaksid. Sama kogemus on mul Leaderiga. Võrdluseks EAS, kus on ka konsultant kelle käest küsida, aga kohati tundub, et pahatahtlikult tehakse kõik, et sa toetust ei saaks.“ (projekti läbiviija)

Projektide läbiviijad hindavad LEADER-i rolli kohaliku ettevõtluse arendamisel kõrgelt ning seda peetakse vajalikuks meetmeks, mis annab olulise tõuke edasisele arengule.

TAKISTUSED PROJEKTIDE LÄBIVIIMISEL

Intervjuueeritavad tõdesid, et üldiselt neil LEADER'i projektide läbiviimisel erilisi takistusi esinenud ei ole ning enamik projekte on plaanikohaselt ellu viidud. Takistustena toodi aga kõige enam välja COVID-19 levikust tingitud eriolukorda, mil oli piiratud nii inimeste liikumine kui ettevõtete äritegevus.

„Kliendibaasi laiendamine ja müügikäibe kasvatamine jäi COVID-mõjude tõttu kesiseks, kuna piirangute tõttu on enamus meie kliente (restoranid, kohvikud, baarid) oma uksest sulgenud.“ (projekti läbiviija)

„Erilised plaanid olid meil just viimased kolm aastat, aga viimased 3 aastat on see, mis on meil siin olnud (COVID). Kuna meil on ka eakad, siis nad ei julgenudki kokku tulla.“ (projekti läbiviija)

Raskusena nähti ka projektide omafinantseeringu katteks vahendite leidmist, mis on eriti keeruline väiksemate MTÜde puhul. Ühel puhul leiti sellele olukorrale üllatuslik lahendus, kus suurte jõududega tuli appi kohalik kogukond:

„Näiteks suusaraja traktori puhul oli omafinantseeringu summa päris suur ja kohalik omavalitsus meid aidata ei saanud. Siis me pöördusime abipalvega oma kogukonna poole ja viisime läbi annetamistalgud. Me ei uskunud, et kogukond sellega nii hästi kaasa tuleb, nii et kui me omafinantseeringu planeerisime 8500 eurot, siis tegelikult meil õnnestus koguda 13 500 eurot.“ (projekti läbiviija)

Mõnevõrra keerulisemaks peetakse projekte, mille teostamine hõlmab ehitustegevust. Selliste projektide puhul on takistuseks ehitaja leidmine, kes teeks hinnapakkumise PRIA vormi peale, eriti keeruline on olukord, kus tegemist on muinsuskaitse objektiga - see teeb nõuetele vastava ehitaja leidmise veelgi keerulisemaks. Ehitamise puhul on eraldi väljakutseks ka muutuvate ehitushindadega toimetulek, mille tulemusena on keeruline püsida algselt planeeritud eelarve piirides.

Ühel juhul peeti põhjendamatuks projekteerimise väljalülitamist abikõlbulike kulude nimekirjast (projekteerimine on abikõlbulik ainult juhul kui sama projekti raames toimub ehitamine), mis paneb väiksemad tegijad, kes teostavad projekte etappide kaupa, olukorda, kus projekteerimine tuleb katta täies mahus omavahendite arvelt.

„Hoone projekteerimine võiks olla taotletav, et ei pea olema lõpuni ehitatud. Kõigepealt teed põhjaliku eeltöö ja projekti koos projekteerijaga, räägid ehitajaga läbi. Kui aga teed ühe projekti raames projekti ja ehitad ka, siis see ei ole kuidagi võimalik, et keegi selle hinnapakkumise annaks, kui veel projekti ei ole.“

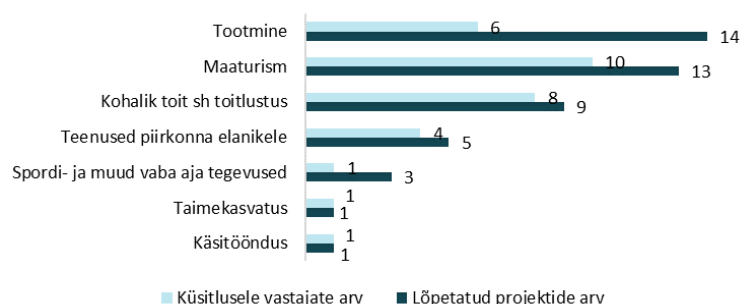
4.1. MEED 1 PROJEKTIDE TULEMUSLIKKUS JA MÕJU

Meede 1 ehk ettevõtlusmeede seab põhifookusesse suurema lisandväärtusega projektide toetamise, millega luuakse uusi tooteid/teenuseid ning töökohtasid, et tõsta majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvu piirkonnas. Sealjuures pööratakse ettevõtluse arendamisel erilist tähelepanu kohaliku ressursi ja piirkonna eripära rakendavate projektide toetamisele, muuhulgas puhkemajanduses ning ressursimajanduses. Toetuse saajateks saavad olla mikro- ja väikeettevõtted.⁵ Lisaks projektide tulemuslikkusele võrreldes strateegia sihttasemetega seatud eesmärkidega, analüüsitakse alljärgnevalt ka muutuseid Meede 1 raames toetust saanud ettevõtete majandusnäitajates, samuti Meede 1 projektide mõju.

4.1.1. MEED 1 PROJEKTIDE TULEMUSLIKKUS VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSTE PÕHJAL

Ettevõtlusmeetmest toetust saanud projektid jagunevad 6 tegevusvaldkonna vahel. Projektide tulemuslikkuse hindamiseks küsiti toetuste saajate käest tagasisidet projektiga saavutatud resultaatide kohta. Joonisel 11 on näidatud, kuidas vastajad jagunesid toetatavate tegevusvaldkondade vahel. Kõige väiksem oli vastamisaktiivsus tootmisvaldkonna ja maaturismi valdkonna ettevõtete seas. Nendes valdkondades viidi läbi aga kõige enam projekte, seega alljärgneval projektide tulemuste kõrvutamisel sihttasemetega abil seatud eesmärkidega tuleb arvestada, et tegelik tulemus ja mõju võib olla mõnevõrra erinev.

JOONIS 11: MEED 1 KÜSITLUSELE VASTAJATE ARV TEGEVUSVALDKONDADE LÕIKES (N=31)

⁵ Vastavalt KKLM strateegias toodud määratlusele:

*Mikroettevõtte on kuni 10 töötajaga ettevõtte, kelle aastakäive või aastabilansi kogumaht ei ületa 2 miljonit eurot (OÜd, FIEd, ASid, tulundusühistud).

**Väikeettevõtte on kuni 50 töötajaga ettevõtte, kelle aastakäive või aastabilansi kogumaht ei ületa 10 miljonit eurot (OÜd, FIEd, ASid, tulundusühistud).

Üheks peamiseks ettevõtlusmeetme mõju indikaatoriks on projektide tulemusena **loodud või parendatud toodete/teenuste arv**. Lähtudes strateegia eesmärkidest seatakse rõhuasetus selliste toodete ja teenuste arendamisele, mis rakendavad tegevuspiirkonna peamisi tugevusi ehk loodusressursse, kultuuripärandit ja turismipotentsiaali.

Selguse mõttes oli nii toote/teenuse kui kohaliku ressursi definitsioon vastajatele hinnangute andmiseks küsimustikus ette antud.⁶

Möödikutega seatud eesmärkidest on saavutamata uute või parendatud turismitoodete/-teenuste arv – sihttasemega taotletud 29-st turismitootest/teenusest on loodud või parendatud 20. Arvestades, et puudujäägi osakaal on samas suurusjärgus küsitlusele vastamata jätnud turismivaldkonna ettevõtete osakaaluga, on tõenäoline, et tegelikkuses on tulemus sihtmärgile palju lähemal.

Projektide raames loodud turismitoodeteks oli näiteks suvekohviku avamine, millest kujunes välja aastaringne toitlustusteenust pakkuv ettevõtmine, seega algne eesmärk ületati. Samuti korraldati loovlaagreid ning arendati majutus- ja seminariteenust, kuid loodi ka mitmeid piirkonnas uudseid ööbimisvõimalusi - näiteks täielikult privaatset ja kõigi mugavustega looduses ööbida, viibida toas koos mesilastega (mesilased asuvad klaasseina taga ja voodite sees) või telkida nii, et on tagatud telkimisala, puhke- ja grillala, puhkemaja, hügieen (wc, välidušš) ja abihoone varustuse hoidmiseks (jalgratas, pagas jne).

Parendatud turismitoodeteks olid majutusasutuses voodikohtade arvu suurendamine (20 voodikoha asemel 30 voodikoha), püsiekspositsiooni korrastamine ja täpsem keskendumine sihtgruppidele ning konverentsikeskuse vastavusse viimine tänapäevastele infotehnoloogilistele nõuetele.

Lisaks on uute turismitoodete/teenuste loomiseks ostetud seadmeid või ehitatud hooneid, näiteks vabaõhusaali, kus saab korraldada pulmasid ja muid perekondlikke sündmuseid, kontserte, seminare ja kogukonna koosolekuid.

Kohalikul ressursil baseeruvate uute või parendatud toodete/teenuste sihtarv on saavutatud ning isegi 7 võrra ületatud. Lisaks on loodud uus toode/teenus, mis ei vasta otseselt kummagi eelneva toote/teenuse definitsioonile.

Kohalikku ressursi kasutati toodete või teenuste arendamise alusena väga mitmekülgset - näiteks kohaliku toidu pakkumine (kala, köögi- ja puuviljad, hoidised) või kaasaegsetele nõuetele vastava meekäitluse rakendamiseks, mee ja mesilasperede tootmiseks, samuti lihavedeliku (sööda)potentsiaali suurendamiseks; biskviidi auruga küpsetamiseks. Looduskeskkonna saaduseid kasutati ka lahtise kuiva puu tootmiseks, kohalikest materjalist (kas siis puidujääkidest kohalikest ettevõttest või siis heinast tehtud) pelletite tootmiseks, aga ka oma kasvatatud teraviljast jahu valmistamiseks oma veskis ja sellest jahust saia ja leiva küpsetamiseks ning oma kasvatatud teraviljast erinevate jahu, helbe ja kruupide valmistamiseks.

Kohalikku looduskeskkonda rakendati näiteks päikesejaama loomiseks,⁷ looduskeskkonda aga aidati säilitada avaliku hüvena looduskaitseliste eesmärkide saavutamise kaudu, aga ka pudeldatud toodete asemel purgistatud tootete pakkumise abil, mis on loodushoidlikumad.

Teine ettevõtlusmeetme võtme-eesmärk oli luua uusi ja kõrgema lisandväärtusega töökohti. Lisas 2 toodud ettevõtete majandusandmete analüüs näitas, et strateegiaperioodi jooksul on juurde loodud keskmiselt ligi 2 töökohta ettevõtte kohta, mida toetab ka pea kahekordistunud keskmine palgakulu. Projektide taotlustes esitatud andmete kohaselt plaaniti projektidega luua kokku 110 uut töökohta. Küsitluse tulemuste kohaselt on sellest plaanist realiseerunud 55% - loodud on 60 töökohta, mis on 38

⁶ *Toote/teenuse definitsioon - eraldi tarbitavad tooted või teenused (majutus, toitlustus, seminar, muud lisateenused, näiteks ratsutamine)

**Kohaliku ressursi definitsioon – kohalik ressurss on KKL piirkonna päritolu looduslik ressurss (maavarad, puit, biomass, meri, põllumajandussaadused jms)

⁷ Vastavalt uuele strateegiale päikese- ja tuuleenergiat enam kohalikuks ressursiks ei loeta.

võrra vähem meetme sihtmärgist. Samas ei saa selle alusel järelda, et seatud eesmärk jäi saavutamata, kuna tulemus põhineb 67% projektide esindajate hinnangutel.

Koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejate arv, samuti korraldatud või rajatud taristuobjektide arv ületasid mõlemad seatud eesmärged kahekordselt, sealjuures koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejate arv ületasid sihte 2,5 kordselt.

TABEL 4: MEED 1 INDIKAATORITE SIHTASEMED NING PROJEKTIDEGA SAAVUTATUD TULEMUSED

INDIKAATOR	TULEMUS*	SIHTTASE (PERIOODI LÕPUKS)	ERINEVUS
Loodi uusi või parendati olemasolevat turismitoodet/-teenust*	20	29	- 9
Loodi uusi või parendati kohalikul ressursil** baseeruvat toodet/teenust	60	53	+ 7
Loodi uus toode/teenus*, mis ei ole turismitoode ega baseeru kohalikul ressursil**	1	0	+ 1
Loodi uusi töökohti	60	98	-38
Koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejate arv	18	7	+11
Korraldati või rajati taristuobjekt (sh sideühendus)	8	4	+ 4

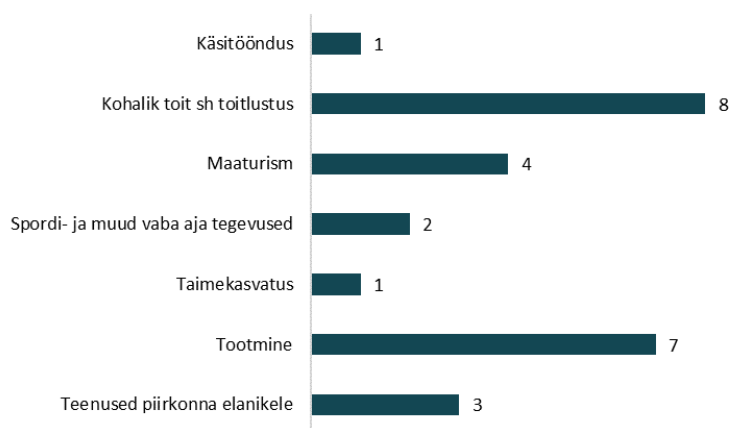
* Küsitlusele vastas 31 projekti esindajat, mis on 67% projektidest

4.1.2. MUUTUSED MEED 1 ETTEVÕTETE MAJANDUSNÄITAJATES VALDKONDADE KAUPA

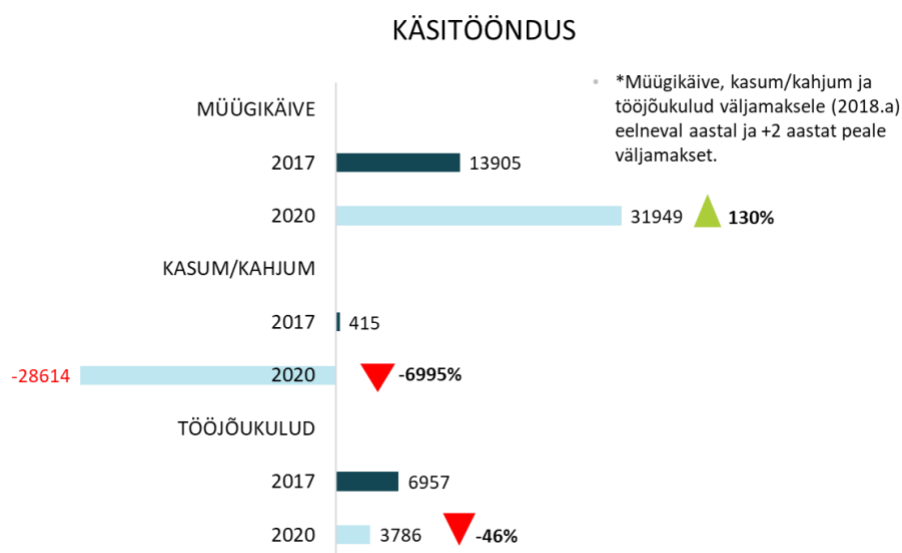
Käesolevas peatükis on analüüsitud muutuseid Meede 1 raames toetust saanud ettevõtete peamistes majandusnäitajates perioodil 2016–2020⁸ Äriregistrist päritud andmete alusel. Meede 1 projektide mõju analüüsimiseks ettevõtete majandustegevusele on vaadeldavad ettevõtted grupeeritud strateegias määratletud tegevusvaldkondade kaupa (Joonis 12).

Mõju hindamiseks võrreldakse ettevõtete müügikäivet, kasumit, tööjõukulusid ning töötajate arvu projekti viimasele väljamaksele eelneval aastal ja kaks aastat peale viimast väljamakset. Kuna viimased andmed Äriregistrist on 2020. aasta majandustegevuse kohta, siis projektid, mille viimane väljamakse oli 2019. aastal, on tulemusi võrreldud järgneva ehk 2020. aasta tulemustega (üks aasta peale väljamakset).

⁸ Mõju-uuringu koostamise ajaks polnud 2021. majandusaasta andmed veel kättesaadavad, mistõttu esitatakse info perioodi 2016–2020 kohta.

JOONIS 12: ETTEVÖTETE JAOTUS TEGEVUSVALDKONDADE LÕIKES (N=26 ETTEVÖTET)

KÄSITÖÖNDUS | Käsitöönduse valdkonnas sai toetust 1 ettevõtte, mille projekti viimase makse kuupäev oli 2018. aastal. Muutuste jälgimiseks müügi käives, kasumis/kahjumis ning tööjõukuludes on võrreldud 2017.a ja 2020. aastate andmeid (1 aasta enne toetuse saamist ja 2 aastat peale toetuse saamist).

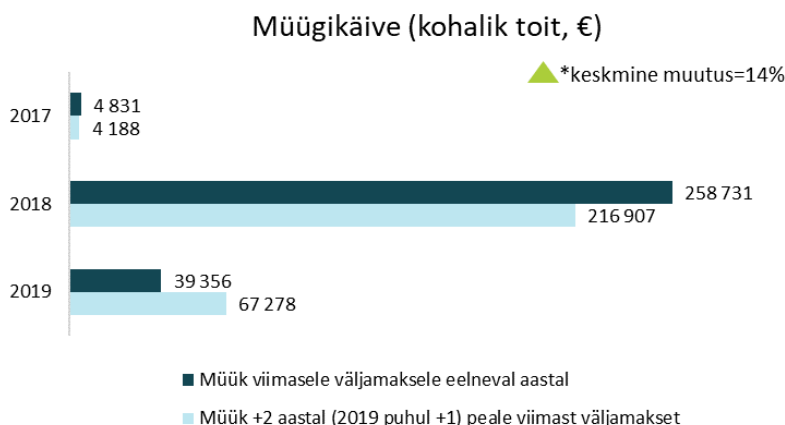
*Keskmine töötajate arv 2017. aastal oli 1 töötaja, 2020. aastal samuti 1 töötaja

KOHALIK TOIT SH TOITLUSTUS | Kohaliku toidu sh toitlustuse valdkonnas tegutsevatest ettevõtetest sai toetust 8 ettevõtet (Tabel 5).

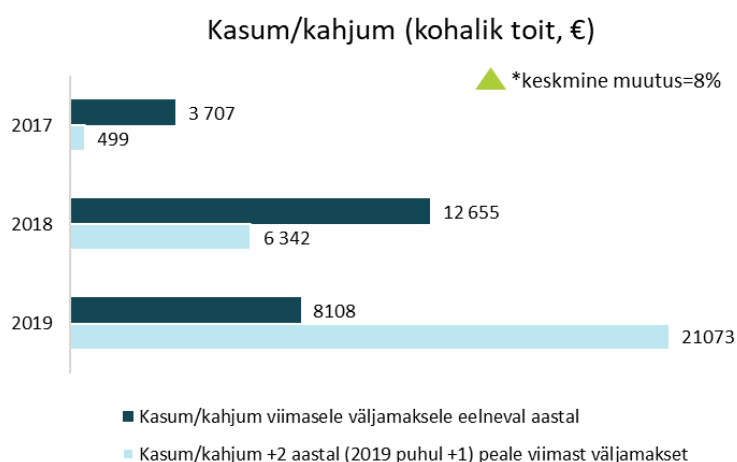
TABEL 5: KOHALIKU TOIDU SH TOITLUSTUSE VALDKONNA ETTEVÕTTED, TOETUSE VIIMASE VÄLJAMAKSE AASTA LÕIKES

PROJEKTIDE VIIMANE VÄLJAMAKSE (A)	ETTEVÖTETE ARV
2017	1
2018	4
2019	3

Müügikäive kasvas kõige enam 2019. aastal toetust saanud ettevõtetel (71%), eelnevatel aastatel toetust saanud ettevõtetel oli 2 aastat peale toetuse saamist väike kahjum (vastavalt -13% 2017. aastal toetust saanud ettevõtetel ja -16% ettevõtetel, kes said toetust 2018. aastal). Keskmiselt oli müügikäibe kasv kokku kõigi kohaliku toidu sh toitlustuse valdkonnas toetust saanud ettevõtetel 14%.

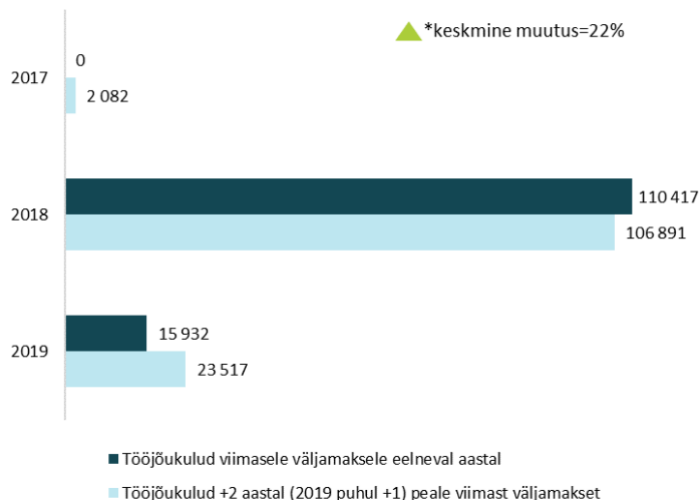

Muutused kasumi/kahjumis olid analoogsed muutustega käibes. 2017.a ja 2018. aastatel toetust saanud ettevõtetel kasum langes võrreldes eelneva aastaga, 2019. aastal toetust saanud ettevõtete kasumi kasv oli 160%. Keskmine kasumi kasv kokku oli 8%.

Tööjõukulud tõusid enim 2019. aastal toetust saanud ettevõtetel (48%). Kuigi keskmine töötajate arv jäi samaks (kokkuvõttes uusi töökohtasid juurde ei loodud), tõusid tööjõukulud keskmiselt kokku 22%.

Tööjõukulud (kohalik toit, €)

MAATURISM | Maaturismi valdkonnas tegutsevatest ettevõtetest sai toetust 4 ettevõtet, neist kolme ettevõtte projekti lõpp ja viimane väljamakse oli aastal 2017 ning ühel ettevõttel aastal 2019.

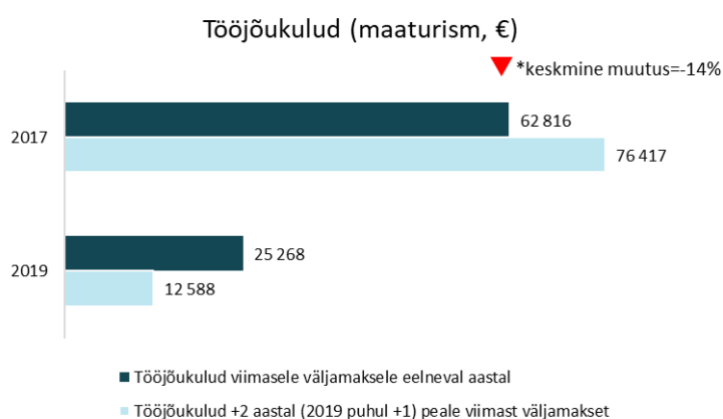
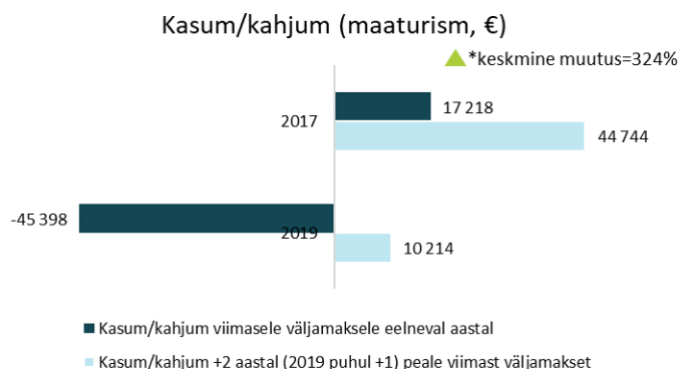
Tööjõukulud langesid võrreldes toetustele eelneva perioodiga keskmiselt 14% ning töötajate arv vähenes 0,3 töötaja võrra. Sellele vaatamata õnnestus ettevõtetele suurendada nii müügikäivet (keskmiselt 203%), kui kasumit (keskmiselt 324%).

TABEL 6: MAATURISMI VALDKONNA ETTEVÕTTED, TOETUSE VIIMASE VÄLJAMAKSE AASTA LÖIKES

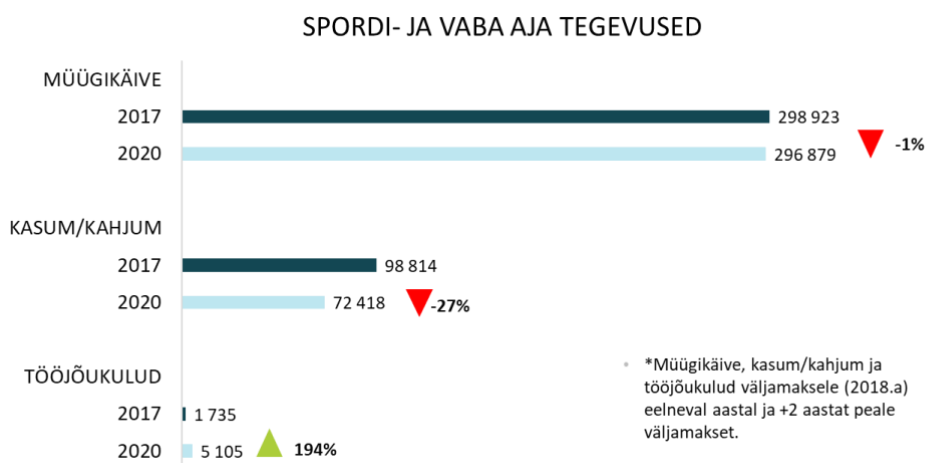
PROJEKTIDE VIIMANE VÄLJAMAKSE (A)	ETTEVÕTETE ARV
2017	3
2019	1

Müügikäive (maaturism, €)

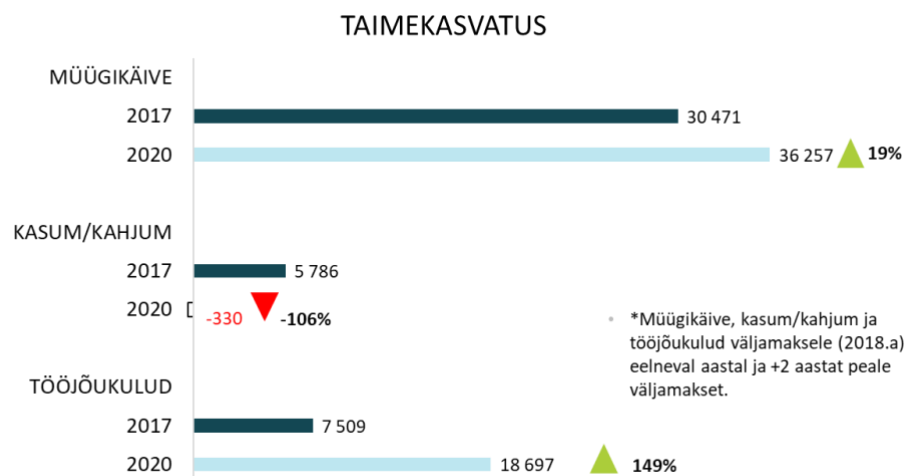

SPORDI- JA VABA AJA TEGEVUSED | Spordi- ja vaba aja tegevuste valdkonnas tegutsevatest ettevõtetest sai toetust 2 ettevõtet ning nende poolt läbi viidud projektide viimane väljamakse oli aastal 2018. Ettevõtete müügi käive jäi vaadeldaval perioodil samale tasemele, võrreldes toetuse saamisele eelneva perioodiga, küll aga kahanes ligi kolmandiku võrra ettevõtte kasumlikkus. Kuigi tööjõukulud kasvasid jõudsalt (194%), siis töötajate arv kasvas 0,5 töökohalt 1 töökohani.

TAIMEKASVATUS | Taimekasvatuse valdkonnas tegutsevatest ettevõtetest sai toetust 1 ettevõtte ning selle projekti viimane väljamakse oli aastal 2018. Kuigi ettevõtete müügikäive on ligi viiendiku võrra kasvanud, on kasumis toimunud suur kukkumine ning ettevõtte lõpetas 2022. aasta pisikese kahjumiga. Küll aga on 1,5-kordselt kasvanud tööjõukulud ning ettevõtte on vaadeldaval perioodil suurendanud töötajate arvu 1 töökohalt 2 töökohani.

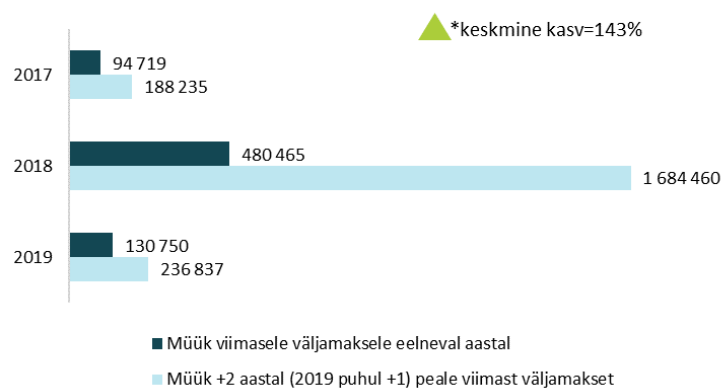

TOOTMINE | Tootmisettevõtetest sai toetust 7 ettevõtet, mille toetuste viimased maksed olid aastatel 2017- 2019 (Tabel 7). Tootmisettevõtted on toetuste saamisele järgneval perioodil jõudsalt kasvatanud nii müügikäivet kui kasumit (keskmiselt kokku suurenenud ligi 1000%). Samuti on kasvanud tööjõukulud (121%) ja töötajate arv (52%, juurde on loodud 11,5 töökohta).

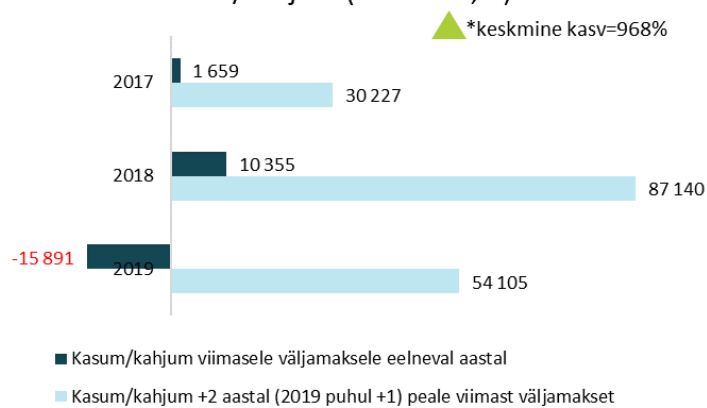
TABEL 7: TOOTMISETTEVÕTTED, TOETUSE VIIMASE VÄLJAMAKSE AASTA LÖIKES

PROJEKTIDE VIIMANE VÄLJAMAKSE (A)	ETTEVÕTETE ARV
2017	3
2018	2
2019	2

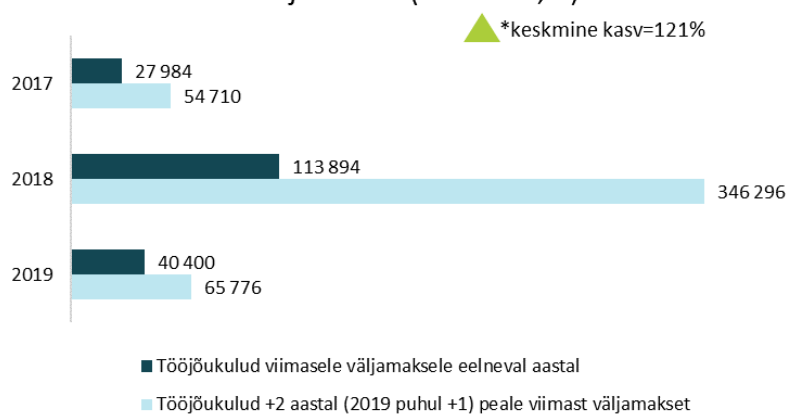
Müügikäive (tootmine, €)

Kasum/kahjum (tootmine, €)

Tööjõukulud (tootmine, €)

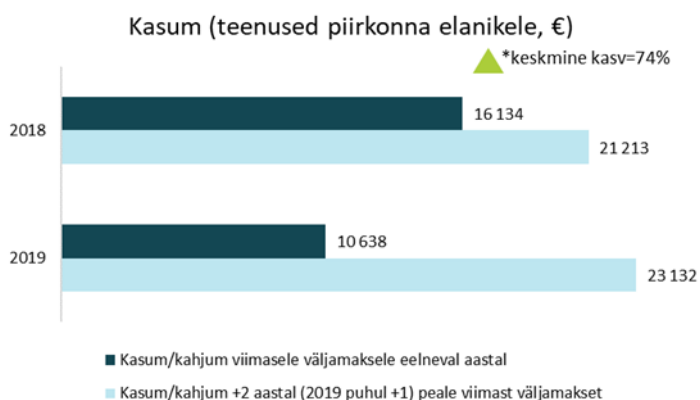
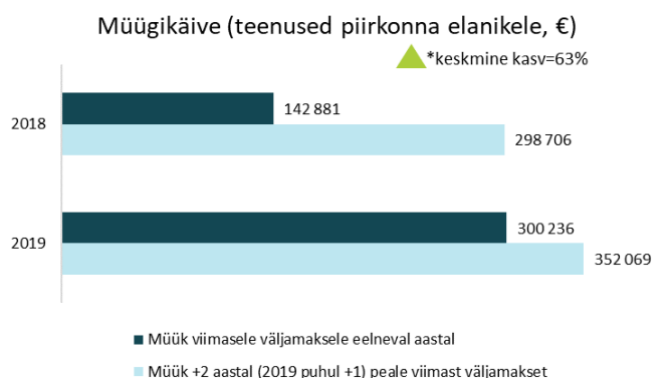
Muutus töötajate arvus (TOOTMINE)

TÖÖTAJATE ARV	2017	2018	2019
Töötajate arv enne toetust	3,3	11	3,5
Töötajate arv 2+ a peale toetust	5,3	20	4

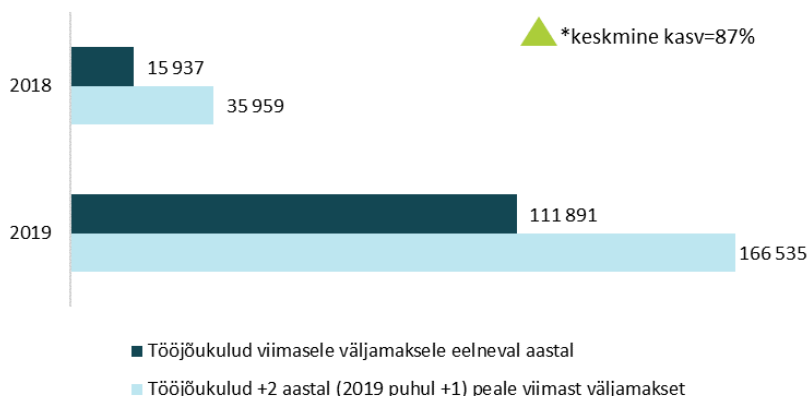
TEENUSED PIIRKONNA ELANIKELE | Selles valdkonnas anti toetust kokku 3-le projektile. Kaks projekti lõppesid 2018. aastal ning üks projekt 2019. aastal.

Mõlemal perioodil kasvatasid ettevõtted müügikäivet- keskmine käibekasv oli kokku 63%. Samas tempos on tõusnud ka ettevõtete kasum- keskmine kasumi kasv oli vaadeldaval perioodil kokku 74%.

Tööjõukulud tõusid kokku keskmiselt 87% ning töötajate arv 35% (3,5 uut töökohta).

Tööjõukulud (teenused piirkonna elanikele, €)

4.1.3. MEEDE 1 PROJEKTIDE MÕJU VEEBIKÜSITLUSE JA INTERVJUUDE PÕHJAL

Meede 1 ehk ettevõtlusmeetme laiem mõju seisneb selles, et ettevõtete tegevuse ja arenguga kaasneb ka kohaliku elu arendamine. Iga investering võrdub suurenenud kasumlikkusega, mis piirkonda kaudselt mõjutab. Toetus võimaldab ettevõtetel oma tegevust laiendada ning parandada, millest lähtuvalt suudavad nad tõsta oma konkurentsivõimet ning luua uusi töökohti või säilitada olemasolevaid töökohti ka madalhooaegadel.

„Ilma LEADER-i toetuseta me ei suudaks talvel teenust pakkuda. Seega madalhooaja täitmise mõttes ja töökohta säilitamise mõttes olid need LEADER-i projektid väga-väga vajalikud.“

Samuti toovad töökohad piirkonda inimesi juurde ning laekunud maksutulu tõstab omavalitsuste võimekust kohalikele teenuseid luua ja olemasolevaid parandada. LEADER-i toel on ettevõtted arendanud tooteid ja teenuseid, mis baseeruvad kohalikul ressursil või kasutavad piirkonna eripära ning kultuuripärandit.

Ettevõtlusmeetme kaudu toetuse saajate hinnangul on projektidega saavutatud peamiseks mõjuks toodete/teenuste kvaliteedi tõus, mis on omakorda toonud kaasa konkurentsivõime tõusu, müügikäibe kasvu ning suurenenud klientide arvu.

„Tänu sellele oleme ilmselgelt jätkuvalt oma äriklientide silmis konkurentsivõimelised.“ (projekti läbiviija)

„Projekti tulemusena saadi tööle e-poe müük. Õnnestus oma tooted saada jaekettidesse müüki.“ (projekti läbiviija)

Ettevõtluse soodustamine on parandanud Läänemaa ettevõtluskeskkonda läbi uute töökohtade ning lisandväärtusega tootete ja teenuste loomise, mis on aidanud tõsta piirkonna tuntust.

„Huvi loodusteraapiatoa osas oli suur, blogijad ja ajakirjanikud kirjutasid sellest ja piirkond muutus nähtavamaks.“ (projekti läbiviija)

Kõige väiksemaks hinnati projektide mõju seoses teadlikkuse tõusuga Läänemaa turismipiirkonna eripäradest. Vastustest nähtub, et projektide läbiviijatel on keeruline teadlikkuse taset hinnata, sest neil puudub selle aluseks vajaminev info, kuna nende poolt teostatud projektide sisu ja peamised eesmärgid on olnud teistsugused.

JOONIS 13: MEEDE 1 TOETUSE SAAJATE HINNANG OMA PROJEKTI MÕJULE, (N=31)

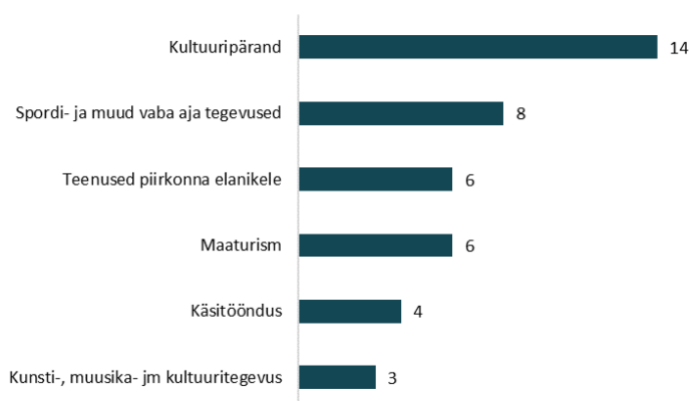
4.2. MEEDE 2 PROJEKTIDE TULEMUSLIKKUS JA MÕJU

Meede 2 ehk elukeskkonna meetme fookuses on kohalikule ja külastajale oluliste investeeringute teostamine ning piirkonnale tähtsate teenuste arendamise toetamine. Meetmega panustatakse kohaliku elukeskkonna parendamisse ning ühistegevusse. Meetme strateegiliseks eesmärgiks on, et piirkonna eripära on hoitud ja arendatud ning piirkonna arenguks vajalike teenuste kättesaadavus on paranenud. Samuti on oluline pidurdada piirkonnast väljarännet ning võimalusel viia ellu sisserännet soodustavaid tegevusi. Toetuse saajateks saavad olla MTÜd (sh KKLM), SAd, kohalikud omavalitsused, seltsingud. Meetme eesmärkide edukaks elluviimiseks on oluline kolmanda sektori võimekus ja jätkusuutlikkus.

4.2.1. MEEDE 2 PROJEKTIDE TULEMUSLIKKUS VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSTE PÕHJAL

Meede 2 puhul vastasid veebiküsitlusele kõikide perioodil 2016-2021 toetust saanud projektide esindajad, kellelt küsiti tagasisidet projektidega saavutatud tulemuste kohta. Joonisel 14 on näidatud, kuidas vastajad jagunesid toetatavate tegevusvaldkondade vahel. Kõige enam projekte teostati kultuuripärandi ning spordi- ja muu vaba aja tegevuste valdkonnas, kõige vähem aga kunsti-, muusika- jm kultuuritegevuse valdkonnas.

JOONIS 14: MEEDE 2 KÜSITLUSELE VASTAJATE ARV TEGEVUSVALDKONDADE LÕIKES (N=41)

Meetme tulemuslikkuse üheks indikaatoriks oli uute või parendatud teenuste arv. Sihttasemega seatud eesmärgiks oli luua või parendada 63 teenust, millest teostati 52.

Uute teenuste loomise või olemasolevate parendamise tulemusena **mitmekesisitati vaba aja veetmise ja sportimise võimalusi**: loodi täiendav huviring hobustega tegelemiseks ja ratsutamiseks, seati sisse jõusaal, uuendati discgolfi parki, osteti 15 lumerõngast külastajatele laenutamiseks lumepargis kasutamiseks, loodi välijõuväljak kaheksa erineva seadmega külastajatele treenimiseks, arendati grossingul treenimise võimalus, parendati olemasolevat viburada ja loodi uus 14 märgiga viburada ning töötati välja tõukeratastel kultuuri- ja loodusmatkade teenus.

Lisaks sportimisvõimalustele **panustati ka kultuurielamuste pakkumisse** - kahel järjestikusel aastal korraldati rahvusvahelist loodustelude festivali, mis lisaks sellele, et tõi piirkonda külalisi, aitas suurendada publiku loodusteadlikkust ja tutvustas keskkonnahoidlikku mõtteviisi.

Piirkonna eripära aitas esile tõsta viidamajanduse kaudu korrektse info kuvamine piirkonna turismiobjektide kohta – näiteks Vormsile pandi viited ajaloolistele või kultuurilistele objektidele, mis äratas suurt huvi nii kohalike kui turistide seas. Samuti sai Virtsu muuseum paremad eksponeerimise võimalused. Projektide tulemusena paranes oskus oma tooteid/teenuseid paremini eksponeerida - asjakohase info nähtavuse tagamine aitab aga tõsta piirkonna tuntuks.

Teostatud projektide kaudu **paranes kohaliku kultuuripärandi kättesaadavus** – näiteks anti edasi talude traditsioone, et kogukonna elanikud oskaksid töödelda oma aiasaaduseid hoidisteks, korraldati käsitööõpitubasid, õpetati soovijaid käsitöömaterjale värvima, töödeldi lambavilla kraasvillaks ja lõngaks ning avati külale suitsusaun.

Elukeskkonna meetme investeeringute teostamisel on oluliseks kriteeriumiks **kasusaajate arv**. See lähenemine seati aga intervjuueeritavate poolt kahtluse alla, kuna maapiirkonnas on kasusaajate hulk alati väike ning pakuti välja, et pigem võiks mõõdikuks olla mõju piirkonnale.

„Kui näitusele tulevad turistid Soomest, siis neid ma ju ei märgi kasusaajateks. Kui külaelanikke on vähe, siis selle mõõdiku tulemus on nõrk. See ei tähenda aga seda, et see ei ole oluline.“ (projekti läbiviija)

Lisaks toodi välja, et kasusaajatel on ka teine kiht, kelle huvidega projektide läbiviijad arvestavad - nimelt, oma töötajad. Sealjuures on töökohtade ja palga säilitamise kõrval sama oluline töötingimuste parandamine.

„Kaalume, kas me suudame hoida talvel nii palju töötajaid tööl ja kas me suudame tagada neile normaalse palga.“ (projekti läbiviija)

„Tunduvalt paranesid hooldemeistri töötingimused, vähenes kaks korda suusaradade hoolduseks kulunud tööaeg.“ (projekti läbiviija)

Elukeskkonna meetme tulemuslikkuse näitajaks oli ka korrastatud/ parendatud objektide arv sh piirkonna eripära tutvustavate ja/või kultuuripärandi objektide arv. Seda küsitluse kaudu ei mõõdetud, küll aga tulid vastajate kommentaaridest välja mõningad näited teostatud projektidest. Muuhulgas korrastati ajalooline hoone, mille kaudu avanesid paremad tingimused kultuuripärandi, käsitööde ja kunstitööde eksponeerimiseks ning kogukonna ühissündmuste läbiviimiseks; muudeti kihelkonna ja ka kaugemalt kirikut külastavate inimeste Jumalateenistusel osalemine mugavamaks; renoveeriti maja, mille tulemusena tekkisid võimalused seminarideks, koolitusteks, ruumide rentimiseks, toitlustamiseks ja majutuseks; renoveeriti mõis ning ehitatud kaaseagne ulukite töötlemise hoone.

Samuti toetati Meede 2 raames tegevusi, mis seisnesid piirkonna eripära ja kultuuripärandi hoidmise ja arendamisega ning elukeskkonna ja teenuste parendamisega seotud **koolituste, seminaride ja õppereiside läbiviimises**. Tegevusele seatud sihttaseme kohaselt oli oodatud tulemuseks 250 koolitustel, seminaridel ja õppereisidel osalejat, mis ületati peaaegu kümnekordselt - tegelik osalejate arv oli 2162.

TABEL 8: MEEDE 2 INDIKAATORITE SIHTTASEMED NING PROJEKTIDEGA SAAVUTATUD TULEMUSED VEEBIKÜSITLUSE ANDMETE PÕHJAL (N=41)

INDIKAATOR	TULEMUS	SIHTTASE (PERIOODI LÕPUKS)	ERINEVUS
Uute/ parendatud teenuste arv	52	63	-11
Koolitustel, seminaridel, õppereisidel, osalejate arv	2162	250	+1912

TABEL 8.1: MEEDE 2 INDIKAATORITE SIHTTASEMED NING PROJEKTIDEGA SAAVUTATUD TULEMUSED KODUKANT LÄÄNEMAA SEIREANDMETE PÕHJAL

INDIKAATOR	TULEMUS	SIHTTASE (PERIOODI LÕPUKS)	ERINEVUS
Korrastatud/parendatud objektide arv	28	37	-9
Jätkusuutlikud mainekujundus-/turundusprojektid	10	13	+3
Ühis- ja suurprojektid	4	12	-8
Tagasi- ja sisse- ja väljastamisele suunatud projektid	2	1	+1

4.2.2. MEEDE 2 PROJEKTIDE MÕJU

Rahvaarvu vähenemise ja vananemise ning linnadesse suundumise probleemi aitab leevendada elukeskkonna paremaks muutmine. Mitmekesine elukeskkond on oluline argument, mis mõjutab inimeste elukoha valikuid- motiveerib olemasolevaid elanikke piirkonnas püsima ning soodustab sisse- ja väljastamist.

„Teine oluline asi on töökohad ja elukohad- selle nimel KOV toimetavad, näiteks et noortel peredel oleks töökoht ja elukoht, aga samas on väga oluline ka elukeskkond.“ (projekti läbiviija)

„Teeme iga suvi näituseid ja üks on alati kohaliku elaniku näitus ja see on küll teinud paika elamisväärsaks ja kohalikud loomeinimesed on saanud väljundi. See kõik on hoidnud kohalikkude elu väljasuremisest. Kas just on õnnestunud tagasi või juurde inimesi tuua, aga vähemalt on saanud ära hoida olemasolevate ära- ja väljastamise.“ (projekti läbiviija)

Olgugi, et meetete kaudu jagatavad toetussummad ei ole väga suured, siis mõju väikeste piirkondade elule on olnud märkimisväärne. Intervjueeritavate hinnangul on kohalike MTÜ-de jaoks LEADER-i meede üks peamistest arenguteguritest, sest vahendeid suuremaid projekte iseseisvalt ellu viia ei ole ning muud võimalused toetuseid saada praktiliselt puuduvad.

LEADER-i teeb oluliseks ka selle laiapõhjalisus – toetust on võimalik saada erinevate tegevusvaldkondade esindajatel, kes maapiirkonnas midagi soovivad teha.

„Mõni toetus on väga spetsiifiline, aga LEADER on laiemas raamis ja kui sa tahad maapiirkonda tulla, ostad endale maa või talu ja tahad arendada, siis sealt võid saada.“ (projekti läbiviija)

Elukeskkonna meetmega seotud osapooled leidsid, et kõige enam on nende projektid aidanud parandada kohalikkude elukeskkonda ning teenuste kättesaadavust.

„Projekti tulemusena suurenes regulaarse tervisespordi harrastajate hulk“ (projekti läbiviija)

„Jõusaal on iganädalaselt aktiivses kasutuses ning võib kindlalt väita, et investering oli väga vajalik ning sihtrühma hulgas nõutud“ (projekti läbiviija)

Esile toodi ka investeeringuprojektide kaudu ehitatud või uue hingamise saanud vanu hooneid, mis on aidanud kogukonda liita, pakkudes võimalusi kokkusaamiseks ning ühisürituste läbiviimiseks. Selle tulemusena on elavnenud kohalike seltside tegevus ning tõusnud liikmete arv.

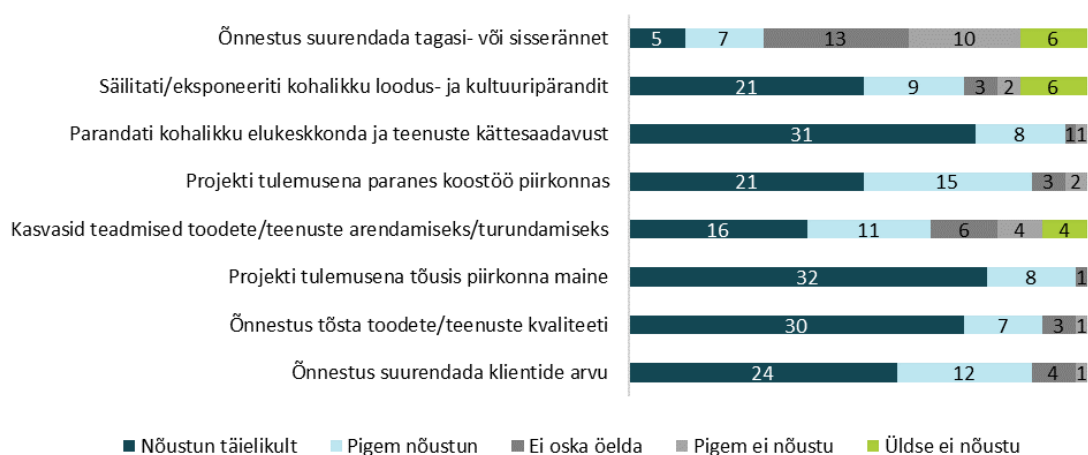
„Kullamaa Käsitööseltsi liikmete tegevus elavnes.“ (projekti läbiviija)

„Uue hoone valmimisega tekkis huvi seltsi liikmeks astuda.“ (projekti läbiviija)

Samuti on projektide tulemusena õnnestunud säilitada ja eksponeerida kohalikku loodus- ja kultuuripärandit ning tõsta inimeste teadlikkust kohalikust toorainest ja selle kasulikkusest. Näiteks läbi aiamaade korrastamise ja süstematiseerimise said kohalikud elanikud paremad võimalused kohalikku toitu kasvatada ja tarbida, mille kaudu paranes nii koostöö, toitude kvaliteet kui elanike toimetulek.

Kõige vähem on Meede 2 projektid mõju avaldanud tagasi- ja sisse- ja suurendamisele ning toodete/teenuste turundamiseks vajalike teadmiste baasi kasvatamisele.

JOONIS 15: MEEDE 2 TOETUSE SAAJATE HINNANG OMA PROJEKTI MÕJULE, N=41 VASTAJAT

4.3. MEEDE 3 PROJEKTIDE TULEMUSLIKKUS JA MÕJU

Strateegia visiooni üheks põhikomponendiks on koostegev Läänemaa, mis näeb ette nii avalikku-, era- kui ka kolmandat sektorit kaasavate toimivate koostöövõrgustike loomist. Visiooni poole liikumine on toetatud siseriikliku ning rahvusvahelise koostöö arendamise meetme kaudu.

Meede 3 ehk koostöömeetme eesmärgiks on aidata erinevate KKLMi piirkonna huvigruppide ja sektorite esindajatel hankida kogemusi ning saada uusi mõtteid, mida rakendada kohaliku piirkonna arendamiseks ning elukeskkonna parendamiseks. Koostööprojektidele saab toetust taotleda vaid MTÜ KKLM.

4.3.1. MEEDE 3 PROJEKTIDE TULEMUSLIKKUS VEEBIKÜSITLUSE TULEMUSTE PÕHJAL

Meetme raames teostati 2016-2021 perioodil 9 koostööprojekti, millest käesoleva hindamise objektiks on järgmised tänaseks lõpetatud projekti (4):

- Osalemine Tallinna toidumessil Food Fair 2018
- Loode-Eesti piirkonna ühisturundus
- Säästva turismi arendamine
- Kohalik toit kättesaadavaks 2016

Vastavalt projektidele välja maksud summadele moodustab KKLM lõpetatud koostööprojektide osakaal Meede 3 raames 2,65% kõikidest lõpetatud projektidest.

Veebiküsitluse kaudu andis tagasisidet neljale koostööprojektile üheksa (9) projektpartnerit.

Meetme tulemuslikkust hinnatakse s koostööprojektide arvu, koostööprojektides osalenud partnerite ning tegevustes osalenute arvu kaudu. Tabelis 9 on toodud indikaatoritele seatud sihttasemed ning tulemused, mis tuginevad KKLM jooksvatel seireandmetel. Koostööprojektide arvu osas on sihttase ületatud ühe projekti võrra ning koostööprojektides osalenud partnerite arv on saavutatud vastavalt seatud eesmärkidele, tegevustega on kaasatud aga 35 võrra vähem inimesi võrreldes ootustega.

Projektides osalejad on mõju hinnanud näiteks selle kaudu, et projektis osalemise järel on laienud turismiettevõtjate silmaring, mis on aidanud saavutada paremaid tulemusi. Samuti on toimunud areng muuseumite töös, mille tulemusena loodi maapiirkonna muuseumide kodulehed, et paremini jagada infot.

TABEL 9: MEEDE 3 INDIKAATORITE SIHTTASEMED NING PROJEKTIDEGA SAAVUTATUD TULEMUSED

INDIKAATOR	TULEMUS*	SIHTTASE	ERINEVUS
Koostööprojektide arv	9	8	+1
Koostööprojektides osalenud partnerite arv	36	36	0
Tegevustes osalenute arv	430	465	-35

* tulemus on arvestatud hindamise ajal, kui pooleli oli veel 5 projekti Meede 3 raames

4.3.2. MEEDE 3 PROJEKTIDE MÕJU

Kohalikku elu aitab edendada koostöömeede, kuna selle kaudu tulevad inimesed kokku, saavad tuttavaks ning tekivad uued ideed ja potentsiaalsed jätkutegevused.

Projektid, mis on suunatud inimeste vahelisele tegevusele on aidanud parandada koostööd piirkonnas ning edendanud nii kohaliku kogukonna elu kui avaldanud mõju laiemalt:

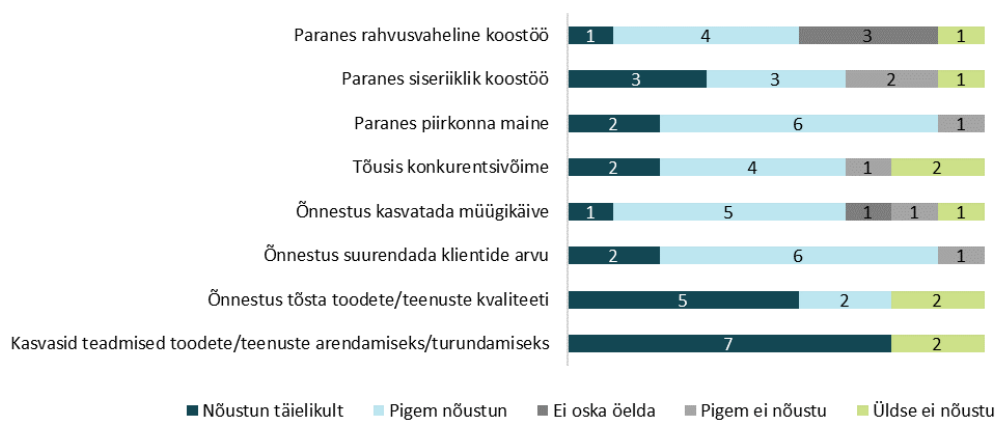
„Ja kui üks kogukond saab, siis sellel on laiem mõju ka teistele kogukondadele, mitte ainult naaberkogukonnad, vaid isegi Tallinnast ja teistest Eesti otsast tuleb inimesi.“ (projekti läbiviija)

Vastupidiselt elukeskkonna meetmele on koostöömeetme projektide läbiviijate poolt antud hinnanguil peamiseks mõjuks kasvanud teadmised oma toodete ja teenuste paremaks arendamiseks ja turundamiseks, mis on aidanud tõsta toodete ja teenuste kvaliteeti ning konkurentsivõimet.

Samuti on paranenud siseriiklik koostöö, mis aitab leida uusi ideid oma toodete ja teenuste arendamiseks ning eksponeerimiseks:

„Tekkis parem side ja teadmine teiste maapiirkonna muuseumide tegevuste kohta. Otsime pidevalt võimalusi ja häid mõtteid, kuidas oma väljapanekuid huvitavamalt eksponeerida. Tegeleme museaalide parema ja säästlikuma hoidmise-ladustamisega. Kogume jätkuvalt uusi esemeid ja korrastame olemasolevaid.“ (projekti läbiviija)

JOONIS 16: MEEDE 3 TOETUSE SAAJATE HINNANG OMA PROJEKTI MÕJULE, N=9 VASTAJAT

5. TOETUSE SAAJATE RAHULOLU JA OOTUSED

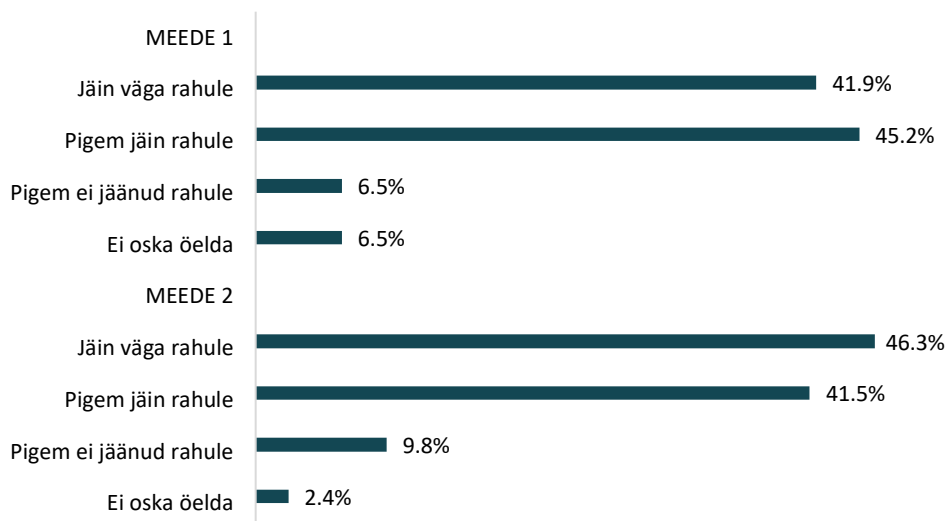
Käesolevas peatükis on kirjeldatud projektide läbiviijate rahulolu toetuse taotlemise protsessiga ning ettepanekud meetmete täiendamiseks ja muutmiseks. Analüüs põhineb veebiküsitluse ning fookusgruupiintervjuudega kogutud andmetel.

RAHULOLU PRAKTILISE KORRALDUSEGA

Vastajate rahulolu taotlemise praktilise korraldusega on väga kõrge (Joonis 15), mille puhul tuuakse heas valguses välja KKL poolne tugi ja nõustamine.

„Kõik oli väga super! Konsultant lahkelt nõustas vajadusel.“ (projekti läbiviija)

JOONIS 17: MEEDE 1 (N=31) JA MEEDE 2 (N=41) TAOTLEJATE RAHULOLU TAOTLUSPROTSESSIGA

Konkreetne tagasiside oleneb suuresti taotlejast – kui osad nägid positiivsena, et projekti tuleb põhjendada ja kaaluda erinevate nurkade alt ning siduda ka arengukavas toodud eesmärkidega, siis teiste meelest on toetuse taotluse täitmine väga mahukas ja sisaldab palju dubleerimist, seega võiks olla lühem.

„Mõned küsimused, mis taotluses on, need ei ole kuidagi edasiviivad, näiteks seos arengukavaga – see on täiesti mõttetu ja fiktiivne küsimus. Ei ole ühtegi asja maailmas, mida ei annaks arengukavaga siduda.“ (projekti läbiviija)

Kõige suuremaks murekohaks, seda eeskätt väiksemate summade taotlejate jaoks, oli finantsanalüüsi keerukus. Finantsanalüüsi peetakse küll oluliseks nii ettevõtete kui MTÜde poolt, et taotlejal oleks selge arusaam projekti majandamisest peale toetuse saamist, kuid nõutud vorm on madalama eelarvega projektide jaoks ebamõistlikult mahukas.

„Projekti finantsosa oli liiga detailne ja keeruline, aga sisuline vajadus selliseks mahukaks finantsanalüüsiks puudus. Samas võttis see palju energiat ja ressursi.“ (projekti läbiviija)

Lahendusena pakuti välja, et sõltuvalt toetuse suurusest ning taotlejast (ettevõtja/MTÜ) oleksid kasutuses erineva ülesehitusega finantsanalüüsi vormid. Tabelite täitmist aga lihtsustaks, kui valemid oleksid nähtavad ja vajadusel saaks muudatusi teha ilma, et peaks programmijuhile helistama.

Vaatamata eelpool kirjeldatud takistustele hindasid vastajad sellegipoolest taotlemisprotsessi keerukust võrreldes saadud toetuse suurusega üldiselt pigem tasakaalus olevaks (Joonis 16).

„Võrreldes sellega, kui sa küsid pangast laenu, sa pead ennast ikkagi ära põhjendama, miks sa tahad seda saada – sa pead ju 5a seda ikkagi tegema, ei saa ju niimoodi et kirjutat 3 lausega. Ma arvan, et sellepärast see ongi tehtud nii keeruliseks, et veenduda, kas te ikka saate hakkama.“ (projekti läbiviija)

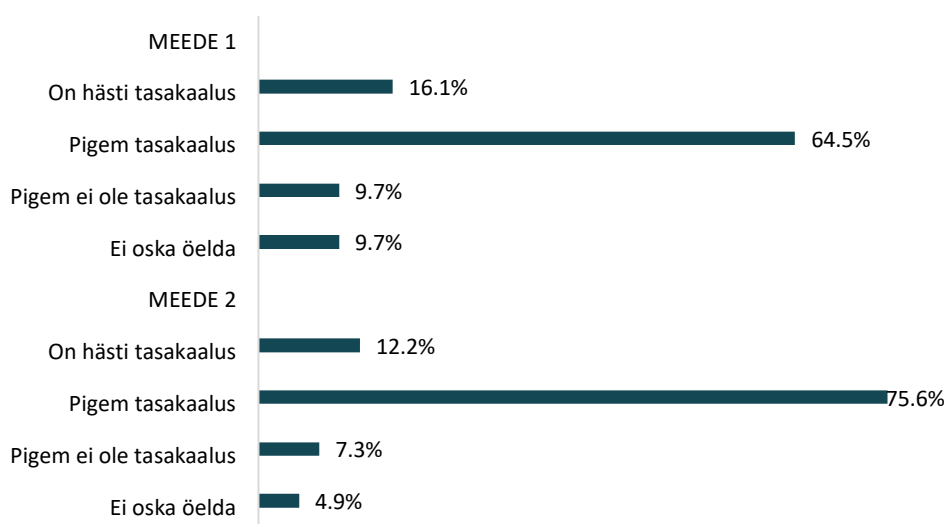
Taotlemisprotsessi peavad liigselt keerukaks näiteks need, kelle on võrdlusmoment mõne muu, näiteks KOV toetusega:

„Leader projekti kirjutamine on mõistmatult aeganõudev, liigsete tingimusnõuetega ja tungiva kontrolli all. Võrdlusnäide kohaliku omavalitsuse toetuse taotlustega, mis on inimlikud ent siiski samuti kontrollitavad.“ (projekti läbiviija)

Sõltumata saadava toetuse suurusest on alati vajalik kaaluda, kas taotlejale esitatud nõudmised protsessi erinevates etappides on ka sel hetkel vajalikud ning asjakohased, et vältida üleliigseid küsimusi.

„Võibolla on liigseid dokumente, võiks mõelda KKLM vormi mitte nõudmisele, sest oluline info on juba PRIA vormil. On küsitav, et kas lisaküsimused annavad piisava info taotleja kohta. Või tuleks mõelda, et lisaküsimused küsitakse vestlusvoorus, mis siis sel juhul oleks kõigile kohustuslik.“ (projekti läbiviija)

JOONIS 18: KAS TOETUSE TAOTLEMISE PROTSESSI KEERUKUS ON TEIE HINNANGUL TASAKAALUS SAADUD TOETUSE SUURUSEGA?

Mitmeid kitsaskohti toodi esile seoses ehitusprojektidega. Esiteks on hinnapakumiste tingimused ehitajale väga tülikad, mistõttu on hanget raske läbi viia. Sageli viidati ka asjaolule, et taotluse esitamise jaoks võetud hinnapakumised kallinevad taotluse menetlemise ja projekti läbiviimise aja jooksul. Keerukust lisab ka see, et projektitaotluse menetlusaeg on pikem kui nõutud hinnapakumised.

„Kuidagi kogu protsessi kiiremaks ajada, või paindlikust juurde. Kuna hinnatõus on kiire ja algsed hinnapakumised on võib-olla tööde tegemise ajaks juba üles öeldud, kuna hinnad on 2 korda tõusnud.“ (projekti läbiviija)

Samuti leiti, et toetuse väljamaksmise tähtaeg on liiga pikk ning see võib teinekord taotlejale tekitada lisakulusid.

„Igasugused toimingud ja maksed tehakse alati viimasel võimalusel või siis isegi hiljem. Külaseltsidele tekitab see lisakulu.“ (projekti läbiviija)

„90 päeva oodata väljamaksmist, on pikk aeg. Kui on tegemist suuremate summadega, siis tahes tahtmata võetakse enne kulutuste tegemist kuskilt laenu ja makstakse sealt kallist intressi. Sellest päästaks kiirem menetlus.“ (projekti läbiviija)

Seega kogu protsessi sujuvamaks ning tõhusamaks muutmise eesmärgil tuleks üle vaadata menetlustähtajad alates tagasiside andmisest kuni finantseerimisotsuse tegemise ja toetuse väljamaksmiseni.

Veel toodi välja PRIA poolse asjaajamise ning PRIA keskkonna keerukust. Viimase lahenduseks oleks keskkonna põhjalikum tutvustamine infopäeval.

RAHULOLU HINDAMISKRITEERIUMITEGA

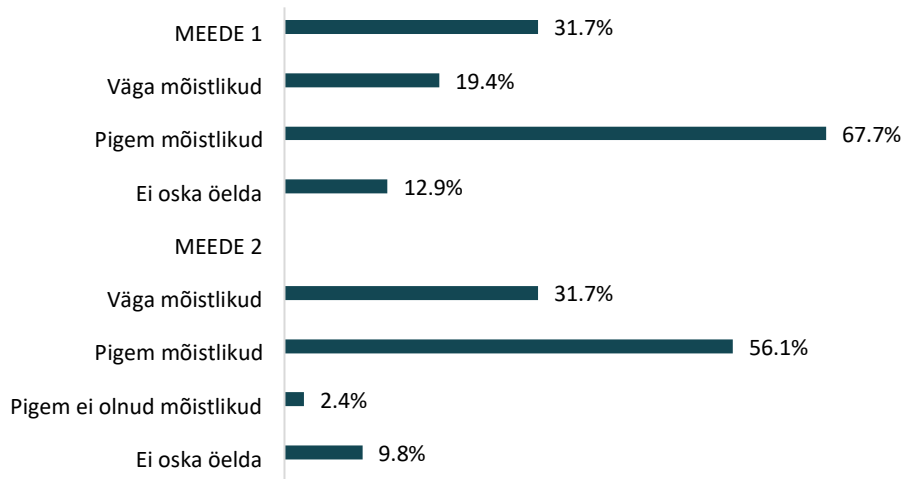
Ka vastajate rahulolu hindamiskriteeriumitega on väga kõrge (Joonis 19). Kuna mõnel vastajal oli taotluse esitamisest möödas juba mitmeid aastaid ning detailid ei olnud enam meeles, siis ei osanud nad sellele küsimusele enam piisava konkreetsusega vastust anda.

Positiivse aspektina toodi välja, et hindamiskriteeriumid toetavad kohalikust toorainest valmistatud toodete turuleviimist ja võimaldavad finantseerida vastavaid kulutusi.

Samuti meeldib vastajatele, et hindamiskomisjoni ees saab käia selgitusi jagamas, mis on väga oluline maapiirkonna väikestele ettevõtjatele või MTÜ-dele. Kuigi seal on inimesi väga erinevatest valdkondadest, ning küsimusi tuleb seinast seina, on see hea võimalus testida, kas projekt on piisavalt hästi läbi mõeldud. Positiivse küljena toodi välja ka tagasiside hindamiskomisjoni poolt antud hindepunktide kohta.

„Meeskond on olulisem kui idee - ilma taotleja ärakuulamiseta poleks ma seda toetust saanud.“ (projekti läbiviija)

JOONIS 19: MEEDE 1 (N=31) JA MEEDE 2(N=41) TAOTLEJATE RAHULOLU HINDAMISKRITEERIUMITEGA

Teisest küljest ollakse arvamusel, et hindamiskriteeriumid võimaldavad ka suurt subjektiivsust. Sageli tehti kriitikat hindamiskomisjoni töö professionaalsusele nii objektiivsuse kui piisava ettevalmistuse puudumise osas.

„See on võib-olla LEADER-i väikeseks miinuseks, et keegi on kellegiga sõber ja seepärast antakse see punkt ära.“ (projekti läbiviija)

„Hindamiskomisjoni kapsaaeda tahaks öelda küll seda, et vähe arukam võiks olla. Viimane kogemus oli väga ebameeldiv, kui tuldi kohale ainult 5 minutiks ja teatatakse, et ma ei ole projektitaotlust lugenud“ (projekti läbiviija)

Taotlusprotsessi praktilise kogemuse arutelu raames tegid intervjuueeritavad ka ettepaneku, et lisaks läbiviidud projektide alusel statistika tegemisele võiks KKLM analüüsida ka seda, miks teatud piirkondadest taotlusi ei esitata või esitatakse või ei saa rahastust ning mis on selle põhjused.

„Samuti võiks välja tuua kõik projektid, mitte ainult need, mis on rahastuse saanud. Võiks vaadata, kuidas projektid jagunevad piirkondade vahel ja mis põhjused on seal taga.“ (projekti läbiviija)

Hindamiskriteeriumitest seati korduvalt küsimärgi alla innovaatsilisuse nõue.

„Keeruline pidevalt midagi innovaatsiliselt välja mõelda. Mis ühele piirkonnale uus ja uudne, see võib teises piirkonnas ammu olemas olla.“ (projekti läbiviija)

Samuti tõstatati küsimus seoses viimase LEADER-i vooruga, kus eelistati suuremahulisi projekte:

„250 000 eurot jagati ära 5 projekti vahel. Kuhu jääb siis väiksem külaelu arendamine, väikesed projektid? Selliste suurte projektide rahastamine on tegelikult riigi tegemata töö äratgemine. Külaelu on kõrvale jäänud.“ (projekti läbiviija)

6. LEADER-I KUVAND TEISTE SIHTGRUPPIDE SEAS

Tervikpildi saamiseks ning mitmekülgsete arvamuste kogumiseks LEADER meetmete kasutajakogemuse ja kuvandi kohta, viidi läbi lühiintervjuud ka ettevõtete esindajatega, kes on 2014- 2020+ strateegiaperioodi jooksul saanud LEADER-i projektitaotlusele negatiivse otsuse ning nende ettevõtete esindajatega, kes ei ole veel kordagi LEADER-i meetmetest vahendeid taotlenud. Valik ettevõtetest tehti KKLM poolt lähtudes tegevusvaldkondadest, sektorist ning projekti eelarvest. Järgnevalt on toodud kummagi sihtgrupi kohta eraldi kokkuvõtte intervjuude tulemustest.

LEADER'I TAOTLUSELE NEGATIIVSE OTSUSE SAANUD ETTEVÕTETE ESINDAJAD

Hindamise raames viidi läbi kaheksa intervjuud ettevõtete (6) ja MTÜ-de (2) esindajatega, kes on oma LEADER-i taotlusele saanud negatiivse otsuse. Projektide seas oli kolm taotlust, mis jäid vahemikku 2 800 –10 000 eurot ning ülejäänud projektid olid suurusjärgus 45 000 – 65 000 eurot, üks projekt aga eelarvega ligi 300 000 eurot.

Projektid hõlmasid näiteks seadmete ostmist, hoonete renoveerimist, müügikioski ehitamist, tootmise ümberkorraldamist ning taimekasvatuse kaasajastamist. Tänapäevaks on enamik projektidest sellegipoolest teostatud või töös ning taotlejad on kasutanud selleks nii omavahendeid, laenu kui muid toetusprogramme (PRIA, EAS, muinsuskaitse omandireformi vahendid).

Hinnangud LEADER-i meetmele ning taotlusprotsessile jagunevad kahte leeri – on neid, kes järgmiste projektidega enam LEADER-i kaudu toetust küsida ei kavatse ning neid, kes peavad seda vajalikuks ja kasulikuks meetmeks. Negatiivsete hinnangute põhjused peituvad projektide mahus, majanduslikus võimekuses, aga ka hindamiskomisjoni töö kvaliteedis.

Keskmisest suurema eelarvega (300 000 eurot) projektitaotluse esitaja eelistab edaspidi pigem EASi või KIKi, kus toetuse saamine vajalikus mahus on tõenäolisem:

„Sealt saab korraga suuremaid summasid ning pigem eelistan neid kohti, kus kvalifitseerud kindlasti ja raha ei jagune paljude vahel.“ (taotluse esitaja)

Teine taotluse esitaja jõudis peale kogu protsessi läbimist tõdemuseni, et lihtsam on ise omavahenditest hakkama saada:

„Saame pigem ise hakkama, võõra raha eest tegemine on keeruline – kõik see, mis peale raha saamist tegema peab, ei tekita tahtmist.“ (taotluse esitaja)

Samas ei välistanud ta lähitulevikus uue taotluse esitamist, sest viimasel ajal on järsult kasvanud hinnatõus tekitanud olukorra, kus vajalikud seadmed maksavad võrreldes eelnevate aastatega ligi kaks korda rohkem.

Alla 5000 eurose eelarvega taotleja aga välistas tulevikus igasuguse võimaluse uuesti LEADERi projekt kirjutada, kuna taotluse koostamisega tehtud pingutus ei ole väärt võimalikku negatiivset tulemust:

„Tegin ära suure töö ja nägin vaeva ja kasu oli null. Tänapäevaks ei ole seda projekti ära teinud veel-tuli koroona peale ja jäi soiku. Varem olen taotlenud ka PRIAst toetusi, aga LEADER-ist enam kunagi taotlema ei lähe.“ (taotluse esitaja)

Taotlusprotsessi puhul toodi esile kolm probleemset aspekti.

Esimesel juhul tegi taotleja ära suure töö projekti kirjutamise, kalkuleerimise ja hinnapakkumiste võtmisega, kuid sai alles protsessi keskel teada, et esineb tingimus, mis välistab tema ettevõtte kvalifitseerumise toetuse saajaks. Tõenäoliselt oli see info dokumentides olemas, kuid see võiks olla lühidalt ja selgelt taotlejatele välja toodud, et taotleja saaks kogu protsessi alguses esimese asjana veenduda põhitingimuste täitmises.

Teisel juhul sai taotleja ebameeldiva kogemuse osaliseks seoses hindamiskomisjoni asjatundmatusega, mis võttis motivatsiooni edaspidi LEADER-i kasutada:

„Esitasin taotluse hindamiskomisjonile ja nende küsimused ei ühtinud üldse minu taotluse sisu ja mõttega. Komisjon ei olnud süvenenud minu taotluse sisusse ja ei mõistnud selle laiemat eesmärgikomisjoni pädevus ei olnud piisav ja seetõttu enam ma taotleda ei kavatse. Meede on aga hea – toetab laiemalt piirkonda, aga ka komisjon võiks projekti mõju laiemalt vaadata.“ (taotluse esitaja)

Selliste olukorda vältimiseks tulevikus tegi asjaosaline ettepaneku, et KKLM võiks komisjoni liikmetele teha koolituse, mis on meetmete sisu ja eesmärgid, et nad oskaksid vaadata mitte ainult numbreid, vaid ka seda, mis võimalusi loob taotlus laiemalt.

Kolmanda taotleja puhul osutus takistuseks projekti eesmärk, mis ei ühtinud toetuse jagajate nägemusega:

„Tundus, et eelistati pigem neid, kes andsid tööd rohkematele inimestele, loodeti kasu laiemale ringile inimestele. See võttis motivatsiooni maha, sest siis me veel maal ei elanud, aga lootsime just luua endale töökohale, et saaksimegi linnast ära tulla.“ (taotluse esitaja)

Lahendusena pakkus taotleja välja, et LEADER-il võiks olla eraldi kategooria, mille raames eraldatakse väikeseid summasid mikroettevõtetele, nagu näiteks pereettevõtte, kes loob endale elu- ja töökoha. Kui neid ei võrrelda samadel alustel suurte projektidega, on ka selliste väikestel tegijatel võimalus LEADERist abi saada. Lisaks toodi välja, et taotlemise protsessi puhul olid raamatupidamislikud küsimused liiga keerulised:

„Kõrgharitud inimesele oli ikkagi vaja kõrvalist abi raamatupidaja käest, ei olnud võimalik ise ära teha seda taotlust. Võiks lihtsustada ja nõustamist võib alati rohkem pakkuda.“ (taotluse esitaja)

Kokkuvõtteks võib öelda, et sõltuvalt kogemuse sisust ei ole negatiivne vastus kõikidelt taotlejatelt võtnud huvi ja motivatsioonioni kasutada LEADER-i toetuseid ka edaspidi. Aktiivsust aitaks kasvatada aga info parem liikumine – kui KKLM edastaks uute võimaluste avanedes otse sihtrühmadele sellekohast infot, siis võtaks taotluse koostamise ette võtta kindlasti suurem hulk ettevõtjaid/MTÜsid, sest vajadus toetuse järele on maapiirkonnas alati.

LEADER-I KAUDU MITTE TAOTLENUD ETTEVÕTETE ESINDAJAD

KKLM piirkonnas tegutsevate, kuid LEADER meetmete kaudu toetust mitte taotlenud ettevõtete seas viidi samuti läbi 8 lühiintervjuud.

Vastajate seas oli 3 tootmisettevõtet (sh 1 Haapsalu lähivöös ja 2 maapiirkonnas), 2 väikeettevõtjat/toidutootjat, 1 turismiettevõtte, 1 põllumajandusettevõtte ning 1 teenusettevõtte.

Kaheksast ettevõtjast 2 tunnistasid, et nad ei ole kursis, millega LEADER tegeleb ning milliseid võimalusi nad seoses meetmetega saaksid kasutada. Samas oleks mõlema ettevõtte puhul vajadus toetuse järele olemas.

„Nõudlus on hetkel suurem, kui suudan pakkuda, seega kui oleks rohkem vahendeid, siis korraldaksin rohkem tervisepäevasid ja laagreid. Olemas ka selline väike hirmuloor teiste kogemuse põhjal, et taotlemise protsess on keeruline ja mahukas või et teed suure töö ära ja siis saad negatiivse vastuse – aga see ei heiduta tegelikult nii väga. Kui vaja, siis ikka taotleksin.“ (kohalik ettevõtja)

Mõlemad ettevõtjad on oma tegevuse arendamiseks kasutanud muid toetuseid – EAS-i eksporditoetust ning kohaliku omavalitsuse toetuseid.

„Seni oleme kasutanud EAS-i võimalusi seoses ekspordiga, aga need ei vasta täielikult vajadustele. Vaja oleks ekspordi toetavat meedet, mis aitaks toodet uuel turul müüa.“ (kohalik ettevõtja)

Teiste ettevõtjate puhul peituvad põhjused, miks ei ole LEADER-i poole veel seni pöördutud, pigem info vähesuses meetmete võimaluste kohta, või on seotud hirmuga taotlemise protsessi keerukuse ees või ettevõtte väikisusest tingitud murega kvalifitseerumise pärast.

„Soov kasutada toetust ettevõtte arenguks oleks alati – põhivara soetamiseks (kasvuhoone), päikesepaneelid (kasvuhooned keskkonnasäästlikuks), suureneda, laieneda.“ (kohalik ettevõtja)

„Takistuseks on jõudlus – teen käsitööd ja sellega on keeruline numbreid ilusaks saada. Majale tahaks remonti teha muidu. Meede on igati hea – maaelu toetamine on suur asi.“ (kohalik ettevõtja)

Samas oli kahel ettevõttel hoopis vastupidine põhjus mittetaotlemiseks – olles rahvusvahelise grupi liige, on koos emaettevõtte käibega majandusnäitajad toetuse taotlemiseks liiga head. Samas puudub selleks ka otsene vajadus, sest ettevõtte saab kõikide arenguvajadustega omavahenditest kenasti hakkama.

Alati ei ole abi vaja ka väikestel tegijatel – vastajate seas oli ka selline tubli väike-ettevõtja, kes saab ise hakkama ning soovibki asju väikeselt teha, seega kuigi teadlikkus LEADER-i võimalustest on hea ning suhtumine igati positiivne, siis ei ole olnud vajadust ja soovi neid kasutada.

Ülejäänud ettevõtted sooviksid kindlasti LEADER-i toetuste kohta edaspidi lisainfot saada:

„MTÜ võiks info oma meetmete kohta saata kõikidele otse meilile, see meeldiks ja kindlasti kaaluksin seda.“ (kohalik ettevõtja)

„Kui oleks info otse olemas (praegu ei tea, kust seda leidagi), siis vaataks küll.“ (kohalik ettevõtja)

7. ETTEPANEKUD

Kirjeldades oma ootuseid uue perioodi meetmetele tõid intervjuueeritavad välja, et neile üldiselt olemasolevad meetmed ning nende loogika sobisid ning samamoodi võiks jätkata. Meeldib uus lihtsustatud ülesehitus, kus kummalgi sihtgrupil (ettevõtted, kolmas sektor) on oma meede võrreldes eelmise strateegiaperioodiga, kus tuli orienteeruda 7 meetme seas:

„Pigem on olukord praegu parem – enne oli vaja ära tunda, kuskohas on MTÜ-de koht“ (projekti läbiviija)

Projektide läbiviijad arvasid, et senised meetmed on piisavalt üldised, et igaüks, kes maapiirkonnas soovib midagi ära teha, saab loovat lähemist rakendades analüüsida, kuidas nende tegevused meetmesse sobituvad.

Järgnevalt on toodud välja veebiküsitluse, fookusgrupivestluste ning intervjuude põhjal ettepanekud, kuidas meetmeid järgmiseks perioodiks täiendada või muuta võiks:

- Jätkusuutlikkuse kriteerium võiks olla edaspidi meetmetes olulisemal kohal. Investeeringud võiksid kauem vastu pidada ja anda tagasi nii kohalikele elanikele kui turistidele;
- Investeeringute puhul analüüsida kasusaajate kriteeriumi kohaldamise asjakohasust/olukordasid ja selle muutmise/ümbersõnastamise vajalikkust;
- Üle vaadata ehitusprojektidega seotud keerukused – ehitajale esitatavad hinnapakkumiste tingimused, kiirelt kallinevate hinnapakkumiste teema taotluse menetlemise ja projekti läbiviimise aja jooksul, menetluse käigus nõutavate hinnapakkumiste kehtivusajad;
- Luua taotlusprotsessile nõu eelvoor või kohustuslik nõustamine, mille raames tuleb esmalt väiksemas mahus projekti kirjeldada enne suure töö ettevõtmist, et veenduda taotluse/taotleja kvalifitseerumises;
- Kaaluda taotlusega nõutud finantsanalüüsi lihtsustamist väiksemahuliste projektide/MTÜde vms puhul;
- Üle vaadata menetlustähtajad alates tagasiside andmisest kuni finantseerimisotsuse tegemise ja toetuse väljamaksmiseni;
- Leida hea tasakaal suurte ja väiksemate projektide toetamise vahel;
- Vaadata üle taotluste statistika asukohtade lõikes ja analüüsida, kas taotlused ja toetuse saanud projektid jagunevad piirkonniti loogiliselt arvestades elanike arvu vms;
- Saata otse ettevõtetele ja kolmanda sektori esindajatele info taotlusvoorude ja taotlemise tingimuste kohta, et tagada teadlikkuse tõus sihtgrupi seas LEADERi meetmete võimalustest;
- Vaadata üle hindamiskomisjoni töökorraldus ning kohustused, sh korraldada hindamiskomisjoni liikmetele koolitusi meetmete sisu ja eesmärkide osas, et nad oskaksid vaadata, mis võimalusi loob taotlus laiemalt.

8. LISA 1: INTERVJUUDE KAVAD

MTÜ KODUKANT LÄÄNEMAA LEADER MEETMETE MÕJUDE HINDAMINE PERIOODIL 2014-2020+

Toetust saanud projektide läbiviijad

TAUST

1. *Palun rääkige oma ettevõtte/asutuse/ühingu tegevusest.*
2. *Kuivõrd olete tuttav MTÜ KKLM strateegiaga aastateks 2014-2020+ ja selle eesmärkidega?*

MEETMETE TULEMUSLIKKUS

3. Milliste meetmete kaudu olete toetust taotlenud?
 - Millised taotlustest olid edukad?
 - Kui mõni taotlus ei olnud edukas, siis mis oli selle põhjus?
4. Millised olid projekti(de) eesmärgid? Kuidas need eesmärgid seati?
 - Millist kitsaskohta/probleemi projektiga lahendada sooviti?
 - Kuidas toetas projekt arengustrateegias püstitatud eesmärgideni jõudmist?
5. Kas valitud ja rahastatud projekti(de) tulemused saavutati?
 - Mis toetas/takistas eesmärkide saavutamist?
6. Kuidas õnnestus ellu viia planeeritud tegevused?
 - Millised olid takistused?
 - Kuidas need lahendasite?
7. Milline oli konkreetse projekti mõju Teie ettevõtte/ühingu jaoks?
 - Milliseid muutuseid projekt kaasa tõi?
8. Millisena näete konkreetse projekti laiemat ja kaudset mõju piirkonna arengule?
9. Milline on Teie arvates olnud LEADER meetmete mõju piirkonna arengule üldiselt?
 - Palun nimetage 3 konkreetset asja, milles mõju kõige paremini avaldub.
 - Milline on olnud mõju kogukonnale?
 - Milline on olnud mõju ettevõtluskeskkonnale?
10. Mis on lisaks LEADERile veel piirkonna arengule olulist mõju avaldanud?
11. Mõeldes tulevikule, millised on piirkonna vajadused üldiselt ja Teie ettevõtte/ühingu jaoks?
 - Millist toetust on piirkonnal rohkem vaja?
 - Kas LEADER meetme kaudu saab neid probleeme lahendada? Miks?

TAOTLEMISE PROTSESS

12. Kas jäite rahule toetuse taotlemise praktilise korraldusega?
 - Mis on taotlemise protsessi juures hästi?
 - Mida saaks protsessis parandada?
 - Palun andke hinnang hindamiskomisjoni poolt läbi viidud paikvaatlustele ja ärakuulamistele (suhtumine, käitumine, paikvaatluste korraldus, vms) Kuidas seda protseduuri täiendada/parandada?
 - Kas projektide hindamiskriteeriumid olid mõistlikud?
13. Milline on Teie tagasiside meetmete aruandlusele?
14. Missugused on Teie ootused uue perioodi meetmetele?
 - Kas olemasolevate meetmetega võiks jätkata?
 - Mida tuleks täiendada/muuta?

LÕPETAMINE

15. Kas soovite veel midagi lisada?

MTÜ KODUKANT LÄÄNEMAA LEADER MEETMETE MÕJUDE HINDAMINE PERIOODIL 2014-2020+

Toetust mitteraanud taotlejate esindajad

TAUST

1. *Palun rääkige oma ettevõtte/asutuse/ühingu tegevusest.*
2. *Kuivõrd olete tuttav MTÜ KKLM strateegiaga aastateks 2014-2020+ja selle eesmärkidega?*

MEETMETE TULEMUSLIKKUS

3. Milliste meetmete kaudu olete toetust taotlenud?
 - Teie taotlus ei olnud edukas- mis oli selle põhjus?
4. Kas planeeritud tegevused õnnestus ellu viia?
 - Kui jah, siis mis toetas plaanide elluviimist?
 - Millised olid takistused? Kuidas Te need lahendasite?
5. Kas projekti tulemused saavutati?
6. Kas ellu viidud tegevused kattusid projektis kirjeldatud eesmärkide ja tegevustega? Kui ei, siis miks/kuidas?

TAOTLEMISE PROTSESS

7. Kas jäite rahule toetuse taotlemise praktilise korraldusega?
 - Mis on taotlemise protsessi juures hästi?
 - Mida saaks protsessis parandada?
 - Palun andke hinnang hindamiskomisjoni poolt läbi viidud paikvaatlustele ja ärakuulamistele (suhtumine, käitumine, paikvaatluste korraldus, vms) Kuidas seda protseduuri täiendada/parandada?
 - Kas projektide hindamiskriteeriumid olid mõistlikud?
8. Missugused on Teie ootused uue perioodi meetmetele?
 - Kas olemasolevate meetmetega võiks jätkata?
 - Mida tuleks täiendada/muuta?

LÕPETAMINE

9. Kas soovite veel midagi lisada?

MTÜ KODUKANT LÄÄNEMAA LEADER MEETMETE MÕJUDE HINDAMINE PERIOODIL 2014-2020+

Piirkonna olulisimate ettevõtete esindajad, kes ei ole toetust taotlenud

TAUST

1. Palun rääkige oma rollist Läänemaa kogukonnas ja ettevõtluskeskkonnas.
2. Kas olete kursis LEADER programmiga, mille elluviivaks kohalikuks tegevusgrupiks Läänemaal on MTÜ KKLM? Kuivõrd olete tuttav MTÜ KKLM strateegiaga aastateks 2014-2020+ ja selle eesmärkidega? Kas olete tutvunud LEADER toetuse andmise tingimustega?

MEETMETE KASUTAMINE

3. Te ei ole taotlenud LEADER meetmete alusel toetusi oma ettevõtte arendustegevuse elluviimiseks - mis on selle põhjus?
4. Millised on Teie jaoks peamised takistused ettevõtte arendustegevuse elluviimisel? Kuidas te need lahendate?
5. Kas olete taotlenud toetuseid teistest ettevõtetele suunatud toetusmeetmetest? Kui jah, siis millistest?
6. Millistel tingimustel taotleksite LEADER meetme toetuseid?

TULEVIKUVAJADUSED

7. Mõeldes tulevikule, millised on piirkonna vajadused üldiselt ja Teie ettevõtte jaoks?
 - Millist toetust on piirkonnal rohkem vaja?
 - Kas LEADER meetme kaudu saab neid probleeme lahendada? Miks?
 - Missugused on Teie ootused uue perioodi meetmetele? Mida võiks täiendada/muuta?

LÕPETAMINE

8. Kas soovite veel midagi lisada?

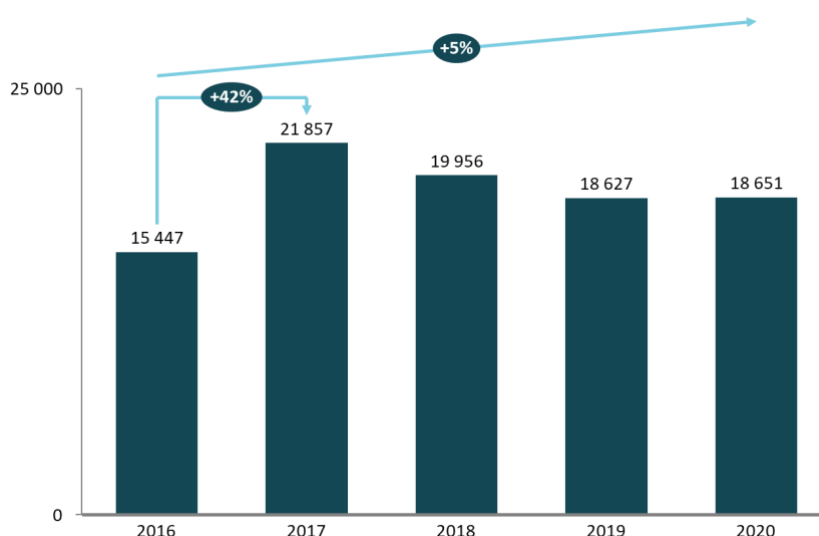
9. LISA 2: MUUTUSED MEEDE 1 ETTEVÕTETE MAJANDUSNÄITAJATES PERIOODIL 2016-2020

Järgnevalt on analüüsitud muutuseid toetust saanud ettevõtete ja ühingute peamistes majandusnäitajates perioodil 2016 – 2020 kõikide ettevõtete peale kokku järgmiste näitajate lõikes: kasum, palgakulu, töötajate arv, müügitulu ja kohustised. Muutuste analüüsimiseks kasutati Äriregistrist päritud andmeid.

MUUTUSED KASUMIS

Joonis 20 näitab, et aastast 2016 on muutused ettevõtete keskmises kasumis olnud mõõdukalt positiivsed, kasvades keskmiselt 5% aastas. Kõige suuremad kasumid oli toetuste jagamise teisel ja kolmandal aastal (vastavalt 2017.a ja 2018.a). Kõige suurem kasv oli programmi teisel aastal ulatudes pea 22 000 euroni ettevõtte kohta, mis oli 42% suurem võrreldes 2016. aastaga. Arvestades, et enim projekte said toetusotsuse aastal 2016.a ja 2017.a, oli järgneva kahe aasta tõus oodatav. Seejärel keskmise kasumi suurus pisut langes, kuid see oli marginaalne jäädes alla 10%. Viimasel kahel aastal püsis kasumi väärtus samal tasemel, kuid võrreldes arengustrateegia esimese aastaga oli perioodi lõpuks keskmine kasum siiski tõusnud kokku ligi 20%.

JOONIS 20: TOETUST SAANUD ETTEVÕTETE KESKMINE KASUM AASTATE LÕIKES (€)

Selleks, et paremini mõista tegureid, mis mõjutavad keskmiste kasumiväärtuste⁹ moodustamist, on Tabelites 10-11 välja toodud toetust saanud ettevõtete kasumite väärtused vahemike lõikes. Lisanduvast on kasumlikkuse näitajad kõrvutatud vastavate ettevõtete töötajate koguarvuga. Muutuste jälgimiseks on välja toodud andmed 2016.a ja 2020.a kohta.

Toetust saanud ettevõtetes töötas 2016.a kokku 92 töötajat, keskmine kasum oli 401 612 eurot ning puhaskasum 455 916 eurot. Sellest 62% tootsid 5 ettevõtet, kes pakkusid tööd 51 töötajale. Sealjuures kõige suurema ehk ligi 80 000 euro suuruse kasumiga ettevõtte töötajate arv oli 5 töötajat. 2016. aasta lõpu seisuga oli kahjumis ligi 15% toetust saanud ettevõtteid. Kahjumi suurus ulatus -2 336 eurost kuni -28

⁹ Samu tegureid tuleb aga silmas pidada ka järgnevalt toodud ülevaadete puhul, mis puudutavad keskmist töötajate arvu ning palgakulu, müügikäibeid ning kohustisi.

672 euronit ning nende ettevõtete keskmine töötajate arv oli kokku 12. Ligi 40% ettevõtete keskmiseks kasumiks oli ca 5000 eurot (vahemikus 239–11 327 eurot) ning töötajate koguarvuks 9.

2020. aastaks oli ettevõtete keskmine kasum võrreldes 2016. aastaga tõusnud 489 928 euronit, sealjuures puhakasumi väärtuseks oli 633 838 eurot. Oluliselt oli tõusnud ka kahjumis olevate ettevõtete arv, mis moodustas 31% kõikidest toetust saanud ettevõtetest. Kahjumite suurused olid vahemikus -50 371 kuni -330 eurot ning kahjumis olevate ettevõtete töötajate arv moodustas ligi neljandiku (33 töötajat) toetust saanud ettevõtete 2020. aasta töötajate koguarvust. Keskmiselt kuni 10 000 euro suuruse kasumiga ettevõtete osakaal oli langenud 2016. aasta näitajatega võrreldes poole võrra ehk 20% peale toetust saanud ettevõtetest. Oluliselt olid kasumit kasvatanud aga pingerea tipus olevad 5 ettevõtet, kelle toodetud kasum moodustas 74% kõikide toetust saanud ettevõtete puhaskasumist. Kõige kasumlikum ettevõtte toetust saanud ettevõtetest teenis ainult 2020. aastal 169 286 eurot kasumit ning pakkus tööd 35 inimesele.

TABEL 10: KASUMI/KAHJUMI VAHEMIKUD JA SEOS TÖÖTAJATE ARVUGA, TOETUST SAANUD ETTEVÕTTED, 2016.A

KASUM/KAHJUM (VAHEMIK, €)	ETTEVÕTETE ARV	ETTEVÕTETE (%)	OSAKAAL	KESKMINE ARV KOKKU	TÖÖTAJATE
-28 672- (-2 336)	4	15.38%	12		
239-11 327	11	42.31%	9		
11 328-21 327	4	15.38%	16		
21 328-41 327	2	7.69%	2		
41 328-61 327	4	15.38%	46		
71 328-81 327	1	3.85%	5		
KOKKU	26	100.00%	92		

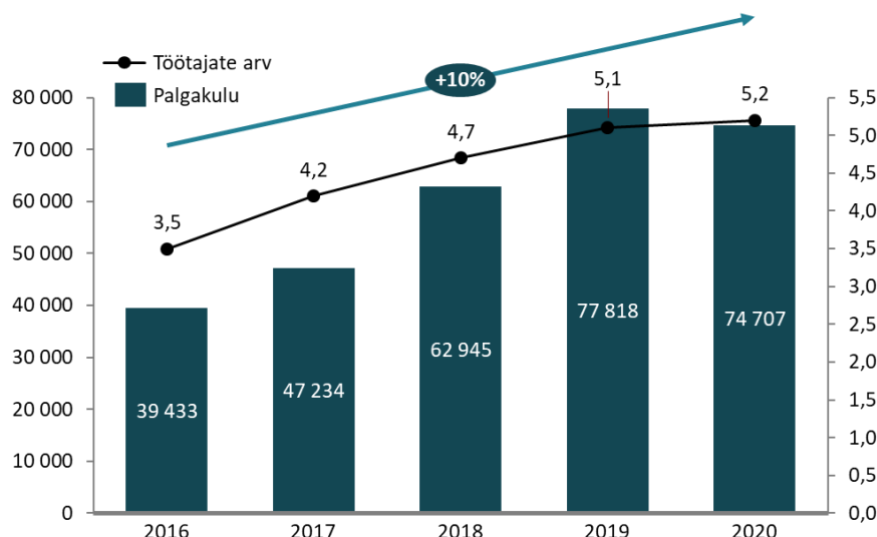
TABEL 11: KASUMI/KAHJUMI VAHEMIKUD JA SEOS TÖÖTAJATE ARVUGA, TOETUST SAANUD ETTEVÕTTED, 2020.A

KASUM/KAHJUM (VAHEMIK, €)	ETTEVÕTETE ARV	ETTEVÕTETE (%)	OSAKAAL	KESKMINE ARV KOKKU	TÖÖTAJATE
-50 371- (-20 372)	3	12%	17		
-20 371- (-330)	5	19%	16		
196-9 628	5	19%	7		
9 629-19 628	5	19%	15		
19 629-29 628	3	12%	38		
59 629-79 628	3	12%	3		
89 629-99 628	1	4%	3		
159 629-169 628	1	4%	36		
KOKKU	26	100%	135		

MUUTUSED PALGAKULUS JA TÖÖTAJATE ARVUS

Joonisel 21 toodud andmetest nähtub, et alates strateegiaperioodi algusest on tõusnud toetust saanud ettevõtetel nii töötajate arv kui ka palgakulu. 2016. aastal maksti töötajatele keskmiselt 39 433 eurot ning ettevõtetes töötas keskmiselt 3,5 inimest. Iga-aastane tõus nii palgakuludes kui ka töötajate arvus viis 2020. aastaks töötajate keskmise arvu ettevõttes ligikaudu viie peale ning palgakulud kasvasid 74 707 euro peale. See tähendab, et viie aastaga on suudetud lisada keskmiselt peaaegu 2 töökohta iga ettevõtte kohta. Palgakulude keskmine kasv kogu perioodil on olnud 10% ning võrreldes esimese aastaga on palgakulud kasvanud 89%.

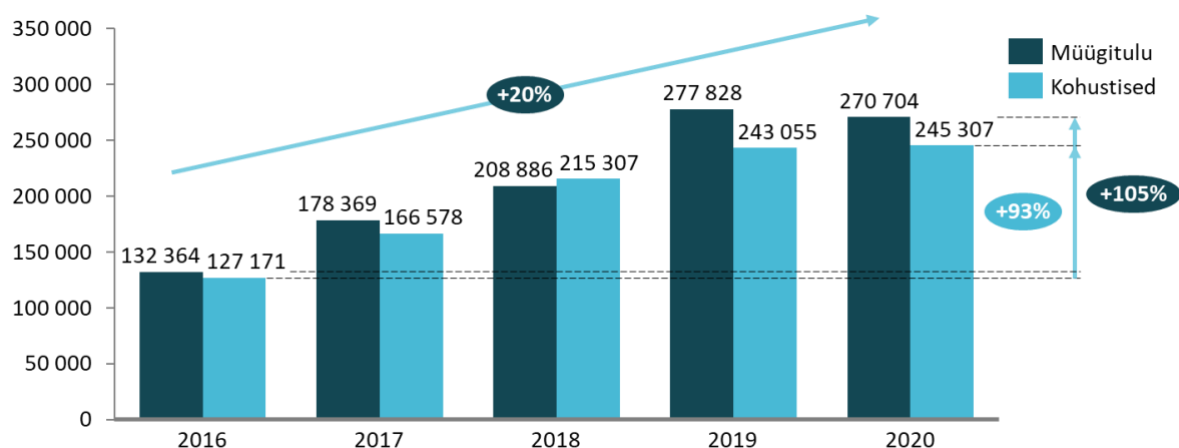
JOONIS 21: KESKMISE PALGAKULU NING KESKMISE TÖÖTAJATE ARVU VÕRDLUS AASTATE LÖIKES

MUUTUSED MÜÜGITULUS JA KOHUSTISTES

Ettevõtete keskmine müügitulu on samuti kasvanud ning võrreldes 2016. aastaga on tulud keskmiselt kahekordistunud kasvades 105 % (vt. Joonis 22). Suurim keskmine müügitulu oli aastal 2019, mis on enam kui kaks korda suurem kui strateegiaperioodi esimesel aastal. Oluliselt on kasvanud ka kohustiste väärtus ettevõtetes. Perioodi jooksul aastast 2016 on keskmine kohustiste summa piirkonna ettevõtetes kasvanud 93% ligikaudu 127 000 euro pealt 245 300 peale.

JOONIS 22: TOETUST SAANUD ETTEVÕTETE KESKMINE MÜÜGITULU NING KOHUSTISED AASTATE LÖIKES (€)

Perioodi jooksul on jõudsalt kasvanud nii ettevõtete müügitulu, kasum kui töötajate arv. Keskmine müügitulu on võrreldes 2016. aastaga kahekordistunud. Kasumi kasv on olnud mõõdukam, kuid kõige suurem oli see programmi teisel aastal, mil ettevõtete kasum oli 42% suurem võrreldes 2016. aastaga. Koos käibe kasvuga on oluliselt kasvanud ka kohustuste väärtus ettevõtetes kasvades alates 2016. aastast viie aasta jooksul kokku keskmiselt 93%. Perioodi jooksul on lisandunud keskmiselt peaaegu 2 töötajat ettevõtte kohta ning võrdeliselt on kasvanud ka palgakulud kasvades perioodi jooksul 89%.

Kuigi keskmised näitajad on jõudsalt kasvanud, tuleb arvestada, et nende moodustamisse annavad olulise panuse TOP5 suurt ja edukat ettevõtet ning täpsema pildi saamiseks tuleks andmeid vaadata ettevõtete suuruse ja käibevahemike kaupa.